

*Genealogische en Heemkundige
Kring
Vaertlinck*

VZW

Contactblad van de Werkgroep Genealogie en Heemkunde
Willebroek

Driemaandelijks tijdschrift

4de jaargang – Nr 2

oktober-november-december 2008

Verantwoordelijke uitgever: Gust VAN AUWENIS, Dendermondsesteenweg 204 b202, 2830 Willebroek

Genealogische en Heemkundige Kring

“VAERTLINCK” vzw

Secretariaat p.a. René PATTYN

Molenweg 24

2830 Willebroek

Tel.: 03/886.92.44

E-mail : rene.pattyn@telenet.be

E-mail : guvanau@telenet.be

Bankrek.: 068-2318314-41

Erkende culturele vereniging Willebroek : culw083

Vzw-ondernemingsnummer : 0881.351.205

De vereniging staat los van alle filosofische en ideologische strekkingen.

Bestuursleden :

Gust VAN AUWENIS	Voorzitter	Dendermondsestwg 204	2830 Willebroek	03/886.85.54
René PATTYN	Secretaris	Molenweg 24	2830 Willebroek	03/886.92.44
Guido VAN HUMBEECK	Penningmeester	Joz. Wautersstraat 125-1	2830 Willebroek	03/886.04.75
Leon BERNAERTS	Bestuurslid	Eikenstraat 20	2840 Reet	03/888.21.83
Flor COOLS	Bestuurslid	Vijvershof 2	2830 Willebroek	03/886.69.98
Gary MANTIERS	Bestuurslid	Groene Laan 38-3B	2830 Willebroek	03/886.65.26
Jan PEETERS	Bestuurslid	Pullaar 270	2870 Breendonk	0477/626984
Kevin POLFLIET	Bestuurslid	Jan Blockxlaan 7	2830 Aartselaar	03/877.59.55
Marita VAN AUWENIS	Bestuurslid	Dendermondstwg 204	2830 Willebroek	03/886.24.47
Eric VAN WINGHE	Bestuurslid	Mispelweg 41	2830 Willebroek	03/886.78.82

Abonnement : 16,00 € door storting of overschrijving op rekening nr **068-2318314-41** van
“Vaertlinck” vzw, 2830 Willebroek

Afzonderlijke nummers : 5,00 €

Contactadres: René PATTYN, Molenweg 24, 2830 Willebroek

Website : <http://www.vaertlinck.be>

ISSN 1782-2785

Lid van :

Koninklijke Vereniging voor
Natuur- en Stedenschoon vzw

*Geachte mevrouw,
Geachte heer,*

*Bij de uitgave van dit nummer ligt de zomer weeral
een eindje achter ons alsmede ook de vakantie.*

*Deze vakantie 2008 ging gepaard met een “kwakkelweer” dat velen
parten heeft gespeeld.*

*Toch durvan wij hopen, dat u ondanks alles, er toch het beste hebt van kunnen
maken en dat u de nodige en voldoende ontspanning en rust hebt gevonden om
vol enthousiasme en moed de herfst en de winter aan te vatten.*

*Jawel, de herfst en de winter staan voor de deur.
Wat vliegt de tijd toch snel! Zo stil en niet spectaculair
gaat de tijd voorbij en zonder er lang bij stil te staan is
het jaareinde daar.*

*De dagen gaan zo maar even open
en toe.*

*Typisch voor de herfst alhoewel dit seizoen ook zijn
schone kanten heeft met zijn kleurenpracht in de
natuur om ons heen. Het wordt vroeg donker en de
lange avonden om rustig en gezellig te genieten bij
het warme haardvuur kan toch zo'n deugd doen.*

*Genieten van onze hobby of het lezen van
ontspannende lectuur of het gezellig samen zijn in familiekring kan toch
zo aangenaam zijn voor ieder van ons.*

Deze rust en gezelligheid wensen wij u en uw dierbaren van harte toe.

Het bestuur

De LEFEBVRE'S te Blaasveld en te Ruisbroek Kastelen 'Ten Berg' en 'Hof ter Zielbeek'

Het ligt niet altijd voor de hand dat een kasteelheer en een kasteeldame van omzeggens naburige gemeenten met elkaar in het huwelijk treden.

Welnu in onze regio is dit wel het geval waardoor twee kastelen in de volksmond gedurende een korte periode dezelfde naam dragen. Zo sprak men van het kasteel Lefebvre te Blaasveld en het kasteel Lefebvre te Ruisbroek alhoewel deze benaming voor beide kastelen niet volledig opgaat.

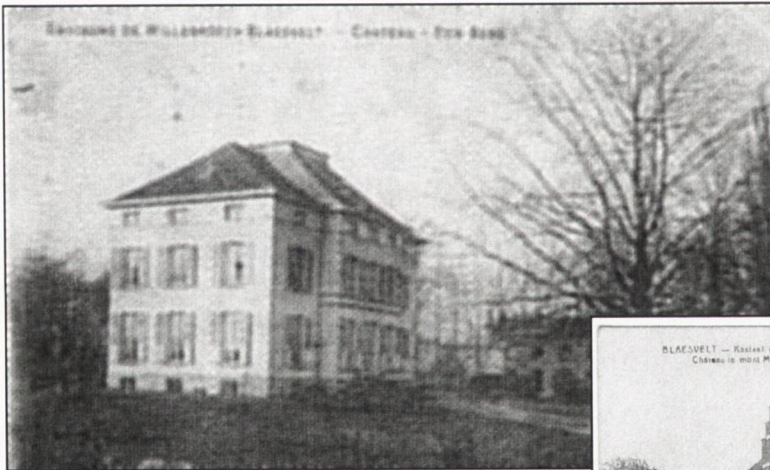
De band die tussen beide families is gegroeid komt door het huwelijk (1893) van Karel-Victor-Marie-Ghislain LEFEBVRE-WOUTERS de JAUCHE uit Blaasveld met Maria VAN NYEN uit Ruisbroek en bij dit huwelijk kregen zij het kasteel "Hof ter Zielbeek" als bruidschat.

Kasteel "Den Berg" en de familie LEFEBVRE

Het kasteel "Den Berg" was een achterleen van de "Heerlijkheid Blaasveld"¹.

In de geschiedenis van Blaasveld werd het kasteel reeds vernoemd in 1689.

Jonker Jozef Abraham WOUTERS-de-JAUCHE kocht het goed van een zekere heer DE FRAEY.

Talrijke verbouwingen ook ingevolge brandschade (1902) hebben het kasteel een heel ander uitzicht gegeven. De meest opvallende verbouwing was deze van 1921, kort na de eerste Wereldoorlog toen Ludovic WOUTERS-de-JAUCHE het kasteel "Den Berg" liet herbouwen

in een Vlaamse renaissancestijl.

Na de dood van Jonker Jozef Abraham kwam het kasteel door erfenis in handen van zijn zoon Alexander WOUTERS de JAUCHE. Alexander WOUTERS-de-JAUCHE (1799-1886) was gehuwd met Jeanne-Caroline WOUTERS-de-BESTERFELD² (1804-1874).

Zij was enige dochter.

Hij was de eerste burgemeester van Blaasveld in het onafhankelijk en autonoom België.

Alexander werd in 1886 opgevolgd door zijn kleinzoon Albert LEFEBVRE. Albert was de zoon van Maria WOUTERS-de-JAUCHE die wellicht met een LEFEBVRE gehuwd was³.

Albert overleed op het kasteel "Den Berg" op 18-11-1911.

Karel (Charles) LEFEBVRE was de zoon van Louis LEFEBVRE x Marie WOUTERS-de-JAUCHE.

¹ R.A.A. en R.A.B

² Zie La Famille de Wouters d'Oplinter-Bouchout; Tome 1 – Association Famille de Wouters – Bruxelles 1994 (blz 44)

³ Het is niet erg duidelijk hoe de naam Lefebvre plots opduikt in de familie

In 1930 werd hem de toelating verleend om aan zijn naam de naam van zijn moeder toe te voegen waardoor hij voortaan de naam droeg van Karel LEFEBVRE-WOUTERS-de-JAUCHE.

Karel werd op het kasteel “Den Berg” geboren. Hij huwde in 1893 met Maria VAN NYEN en vestigde zich op het kasteel “ter Zielbeek” te Ruisbroek dat zij ingevolde haar huwelijk als bruidschat ontvangen had van haar ouders (zie later).

Anatole LEFEBVRE was de laatste bewoner van het kasteel. Aangezien hij kinderloos stierf verdween met hem de naam LEFEBVRE uit de Blaasveldse geschiedenis. Na zijn dood werd het kasteel verkocht en werd de brouwerij De Splenter (Riva) uit Dentergem de nieuwe eigenaar.

Tot overmaat van ramp brandde het kasteel “Den Berg” in december 1982 bijna volledig uit. Er werd toen gevreesd dat alles verloren was en een stukje Blaasveldse geschiedenis definitief zou verdwijnen. Niets is minder waar. Het kasteel “Den Berg” of “Ten Berg” werd heropgebouwd, binnenin gemoderniseerd en als restaurant ingericht. Als uitbater noteerde men G. Vrancken-Swinnen terwijl op dit ogenblik (2008) het restaurant “ ’t Kasteeltje” uitgebaat wordt door de bvba Bello Mondo.

Karel Lefebvre

Kasteel “Hof ter Zielbeek” ook “Ooievaarsnest” genoemd.

Dit kasteel deed meermaals dienst als hoofdkwartier van de legeraanvoerders tijdens de talrijke oorlogen die in het verleden woedden in de gebieden in en rond “Smal Brabant”. Er was zelfs ooit een kampement van het Spaanse leger in het Hof ter Zielbeek dat aan dit leger tijdelijk werd verhuurd.

Ingevolge een hevige storm met orkaankracht met breuken in de dijken van de Rupel en de Zielbeek, met als gevolg grote overstromingen te Ruisbroek, werd het kasteel als het ware weggespoeld (2 maart 1820). Het kasteel was toen in het bezit van Jonker Nicolaus-Antonius-Jacobus DIERCXENS⁴,

advokaat te Mechelen uit wiens huwelijk 2 kinderen werden geboren : Francisca-Antonia en Antonius-Josephus.

Zijn dochter Francisca-Antonia (° 7-3-1797)

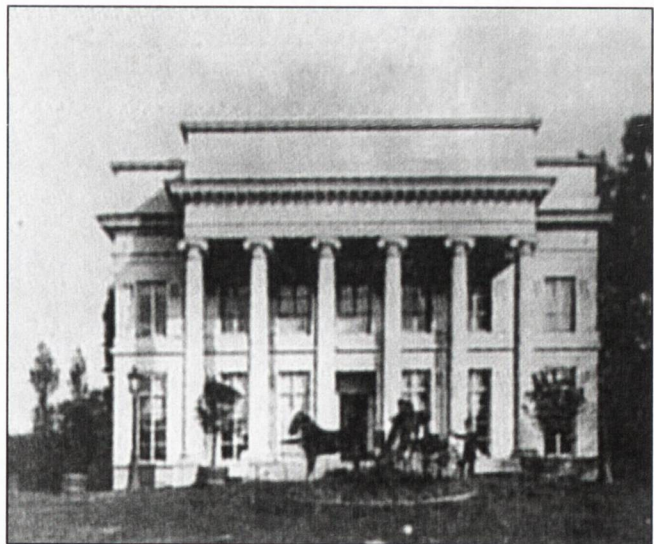
huwt te Mechelen op 4-7-1820 met Gustave-Josephus-Maximiliaan VAN VELSEN onder wiens gezag het volledig verwoeste kasteel heropgebouwd werd (1821) in een Grieks-Italiaanse stijl.

Door het overlijden van Nicolaus-Antonius-Jacobus DIERCXENS kwam zijn dochter Francisca-Antonia in het bezit van het kasteel “Hof ter Zielbeek”.

Francisca-Antonia was intussen gehuwd met Baron DUVIVIER.

Na het overlijden van Francisca-Antonia (1866) kwam alles (kasteel + bijhorigheden) in het bezit van de kinderen van haar intussen overleden broer.

Deze kinderen verkochten het kasteel en park aan Emiel NYEN (1887).

Hof ter Zielbeek in 1912

Zijn dochter Maria-Catharina-Ludovica-Cornelia VAN NYEN (° 22-6-1872) verkreeg het “HOF ter ZIELBEEK” als “bruidschat” toen zij huwde te Ruisbroek (12-7-1893) met Karel-Victor-Marie-Ghislain LEFEBVRE-WOUTERS-de-JAUCHE die afkomstig was van het kasteel “DEN BERG” te Blaasveld.

⁴ Historiek van het kasteel “Hof ter Zielbeek” te Ruisbroek a/d Rupel – D. Binon

Karel-Victor-M-G LEFEBVRE was gedurende 19 jaar burgemeester te Ruisbroek (1901-1920). Hij stierf op 3-8-1936 te Etterbeek terwijl zijn vrouw Marie-Catharina-L-C VAN NYEN overleed op 19-1-1949.

Twee kinderen werden uit dit huwelijk geboren, nl. Etienne-Emiel (die op jonge leeftijd overleed) en Edith-Hélène-Albert (°29-12-1895).

Na de dood van Marie-Catharine-L-C VAN NYEN kwam haar dochter Edith in het bezit van het kasteel en park (18 ha groot). Edith huwde met Jonker Paul de SCHIETERE-de-LOPHEM (° 6-2-1893 te Brugge).

Zij woonden in Etterbeek en kwamen nog enkel naar het domein omdat de conciërgerie was ingericht als buitenverblijf.

Het "Hof ter Zielbeek" bleef een droevig lot beschoren want het werd rond 1949 afgebroken ingevolge bouwvalligheid en financiële moeilijkheden.

Sommigen noemden het kasteel "Hof ter Zielbeek" te Ruisbroek eveneens het kasteel "Lefebvre" net zoals dat in Blaasveld het geval was. Wellicht was dat te wijten aan het burgemeesterschap van Karel-Victor-M-G LEFEBVRE te Ruisbroek zoals zijn broer dit ambt uitoefende te Blaasveld.

De geschiedenis van het Hof ter Zielbeek loopt over⁵ :

Ridder Gijsbrecht van Brouchorst (1575) - Pieter Van der Goes (1578) - Jan Chauvin (1657) - Joannes-Carolus de Labistraete (1687) - Joannes-Baptist de Labistraete (1742) - Joannes-Carolus de Labistraete (1743) - Niklaas-Antoon Diercxens (1805) - **Dijkbreuk met totale verwoesting (1820)** - Gustaaf-Jozef-Maximiliaaan Van Velsen (herbouwde het kasteel) dat van zijn vrouw kwam nl. Francisca-Antonia Diercxens - Emiel Van Nyen (1887) - Maria Van Nyen (1893) x Karel-Victor-Maria-Ghislain Lefebvre - Edith Lefebvre (1949) x Paul de Schietre de Lophem

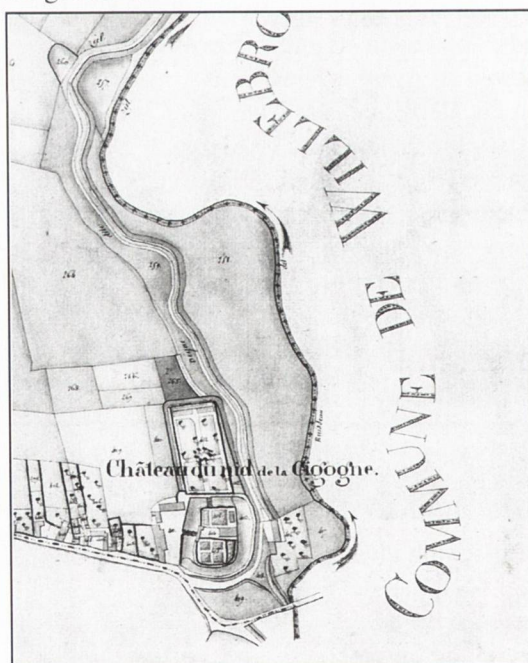
Afbraak (1949) – Park moest behouden blijven hetgeen ook gebeurde.

Van waar de naam "Hof ter Zielbeek" ?

De zielbeek is een vrij korte waterloop die gevormd wordt door de Leibeek en de Bosbeek en dit ter hoogte van Kreweg. De zielbeek vormt de grensscheiding tussen Ruisbroek en Willebroek. Vroeger kwam zij uit in de Rupel in de omgeving van de Gansbroekhoeve. Door de wijziging aan het zeekanaal werd ook de loop van de Zielbeek gewijzigd en het water via een sluizensysteem opgevangen.

In meerdere notariële akten komt de naam voor maar dikwijls op een andere manier geschreven, zoals ondermeer : Sielbeke, Syllebeke, Sylbeke, Sielbeecke, Sielbeek, Zielbeek.

Aangezien het domein sinds mensengeheugnis begrensd wordt door de zielbeek lag het voor de hand van aan het domein met kasteel, hovingen en park de naam te geven van "Hof ter Zielbeek" alhoewel men lange tijd ook gesproken heeft van "Het Ooievaarsnest". Op sommige landkaarten⁶ treft men de naam "Château du nid de la Cigogne" aan.

G. Van Auwenis

⁵ Achthonderd jaar leven in Ruisbroek door Frans Moeyersoms

⁶ Atlas de la Commune de Ruysbroeck door M. GIGAULT et F. DEVEMY – 3 Fructidor an XIII

Tabak - roken – pro's en contra's

Enkele sprokkelingen.

(Vervolg)

Ondanks de positieve eigenschappen toen aan tabak toegeschreven herkende men ook duidelijk de negatieve, verslavende en schadelijke invloed ervan. Een hele tijd later in 'Wetenswaardig Allerlei' uit de "Nieuwe Belgische Illustratie" n° 41 8e jg. p.104 1891/92 lezen we volgend artikel dat niet spreekt over de positieve werking van tabak, maar enkel over het rookgedrag vooral van de vrouwen. Ook hier vindt men de nodige waarschuwingen met een voorspellende visie.

Het is lang geleden, dat een vrouw den stoutmoedige, die haar vroeg, of de tabaksrook haar hinderde, ten antwoord gaf, dat zij het niet wist, daar nog nooit iemand de vrijheid had genomen, in haar tegenwoordigheid te rooken.

Indien onze grootmoeders deze gouden eeuw gekend hebben, is het waarschijnlijk, dat onze kleindochters, door den vooruitgang voortgestuwd, niet alleen met rookers durven omgaan, maar zelfs hun slechte gewoonten deelen.

Men is begonnen met het rooken toe te staan, ten einde den rooker niet op de vlucht te drijven, daarna heeft men de nieuwigheid, de sigarette, zelf geprobeerd en er smaak in gekregen.

Het voorbeeld wordt tegenwoordig van bovenaf gegeven en slechts weinig gekroonde hoofden ontsnappen aan de tabaksbesmetting.

De czarín rookt graag, om haar zorgen en vrees te verzetten, een sigarette in haar boudoir, een hoekje van het in het Noorden overgeplaatst Alhambra.

De koningin van Rumenië draagt een gouden sigarettenkoker aan haar gordel. Haar verontschuldiging, zoo zij er een noodig heeft, is, dat zij met talent schrijft: niet de koningin, maar Carmen Sylva rookt.

Koningin Margareta van Italië verklaart openlijk, dat van alle dingen de tabak haar het meest onontbeerlijk is voor haar gezondheid.

De koningin-regentes van Spanje rookt bij voorkeur Egyptische sigaretten, waarvan zij er heel wat aan kan en de kleine koning kent geen grooter genoegen dan de sigaretten zijner moeder aan te steken. Het is waarschijnlijk, dat Zijne Katholieke Majesteit, door dit slechte voorbeeld bedorven, de jaren des onderscheids niet zal afwachten om te rooken.

Tal van andere vorstelijke vrouwen zijn liefhebsters van rooken: de gravin van Parijs, die enkel Havanna-tabak verkiest, en haar dochter, de koningin van Portugal, die haar sigaretten uit Dresden laat komen.

Maar aan de keizerin van Oostenrijk zou rechtens de kroon toekomen, indien in dezen wedstrijd van reeds gekroonde hoofden werden uitgereikt. Voor dertig à veertig sigaretten per dag is zij niet bang; zelfs veroorlooft zij zich, na het diner een paar trekken te doen aan een reusachtige Italiaansche sigaar, en men zegt, dat duim en wijsvinger van haar fijne hand de sporen dragen van dit betreurenswaardig misbruik.

Koningin Victoria daarentegen is onverbiddelijk voor de rookers, maar haar ouderdom veroorlooft ons, haar onder de categorie der grootmoeders te rangschikken, van wie wij in het begin spraken.

Waar de dames zooveel doorluchtige voorbeelden voor oogen hebben, kan het niet uitblijven, of aldra zullen zij haar voetspoor drukken, en de mannen, die zij reeds op zooveel punten ter zijde streven, ook onder dit opzicht concurrentie aandoen, wie weet, hun eenmaal de loef afsteken!

Profetische woorden! Gebeurde die wijziging door navolging van bekende personen, door reclame, uit noodzaak of door de "cranckheydt der hersenen"?

In augustus 1919 verscheen er een boekje 'Geneesheer der Armen' van een Parijse Dr. Beauvillard dat ook te Brussel uitgegeven werd en waarin hij op blz. 105 het volgende verkondigde:

De tabak is een vergif. Hij heeft een invloed over heel het zenuwstelsel, hij geeft aanleiding tot hersenontsteking en geraaktheid, veroorzaakt verslapping en 't verdwijnen van het geheugen, van het verbeeldingsvermogen, doet in overvloed spuwen, verhit de maag, geeft een onaangename reuk aan den adem, vermindert den smaak en den reuk.

Moet men dan de snuif, de pruim of het tabakknauwen, de sigaar en de pijp verbieden?

De groote geleerden hebben op dit punt niet 't akkoord geweest.

Zekere zeggen: men moet volstrekt de tabak verbieden; anderen zeggen: neen.

De waarheid luidt, naar mijn dunkens, dat men een gematigd gebruik mag maken van tabak onder alle vormen waarin het wordt gebezigd. Misbruik maken van tabak is heel gevaarlijk. Ik vind dat hij ons leven vroolijker en helder doet schijnen, en ons aangename gewaarwordingen verschaft. Het is ook een onmisbaar nagerecht, de tabak is de beste vriend van hem die zich moet tevreden stellen met een korst brood en water. In alle landen, bij allen aard van menschen onder de tropen en in de koude streken, bij rijk en arm, heb ik onder vonden dat vele mannen beter een stuk brood kunnen laten als de tabak. Gevolgtrekking: gebruikt tabak, maar maak er geen misbruik van.

(p. 172) Raadgevingen aan de cigaretrookers:

Om de gevaren te voorkomen die voortspruiten uit het overdreven rooken, doet men een ½ kg. caporal tabak in een vaas, men verpulvert hem. Daarop giet men een halve liter sterken thee. Er in roeren, laten zijpen en op een doek laten drogen. Op deze wijze voorbereid zal de tabak, zelfs de slechtste, voortreffend zijn en zal hij zijn geur behouden: de wrangheid zal weg zijn, die den tabak gevaarlijk maakte. Dezelfde behandeling geldt voor pijftabak.

Over tabak en roken is er al heel wat inkt gevloeid. Het debat blijft duren: medische tegen economische belangen, pro's tegen contra's. Onze maatschappij blijft verdeeld maar meer en meer overweegt de anti-richting. Getuige hiervan campagnes als "Werelddag zonder tabak", tabakstoplijn op tv, verbod te roken in restaurants en openbare plaatsen, discussie over rookverbod op school, 60% van de EU-burgers wil rookverbod in cafés, al dan niet waarschuwendende foto's ook op roltabak... Maar uiteindelijk draagt ieder individu zijn persoonlijke verantwoordelijkheid, zal hij zijn conclusies trekken en (waarschijnlijk en hopelijk) het gezond verstand laten zegevieren.

Leon Bernaerts

Willebroekse Kon. Sint-Niklaasgilde der Handboogschutters 475 jaar !

Zoals vermeld in ons vorig nummer zou "Vaertlinck vzw" in samenwerking met de "Sint-Niklaasgilde" een speciaal jubileumnummer uitgeven. Welnu, het is zo ver. Deze bijzondere en unieke uitgave is zo pas verschenen. Het is een enig nummer en het wordt ongetwijfeld een "Collectors Item". Het is te verkrijgen door storting of overschrijving van 7,50 + eventueel 2,00 portkosten op ons rekeningnr. 068-2318314-41 van Vaertlinck vzw te Willebroek. Gelieve te vermelden: "Bijzonder nummer Sint-Niklaasgilde".

Zodra het hogergenoemde bedrag is ontvangen wordt het gevraagde u onmiddellijk toegestuurd en dit zolang de voorraad strekt.

Het nummer is ook te verkrijgen bij de Sint-Niklaasgilde zelf.

De weg naar de Asscherdonckstraat Een nieuwe oude straat in Willebroek

“De Asscherdonckstraat? U bedoelt waarschijnlijk de Appeldonckstraat?”

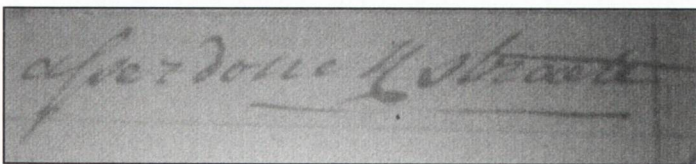
Zo zouden de meeste Willebroekenaars reageren als iemand hen de weg naar de Asscherdonckstraat zou vragen. Het was ook mijn eerste reactie toen ik tijdens mijn zoektocht naar mijn Willebroekse voorouders geregeld op de naam ‘Asscherdonckstraat’ stootte. Anderhalve eeuw, van het midden van de 17de tot het einde van de 18de eeuw woonden er de “De Borger” uit mijn stamreeks in die ‘Asscherdonckstraat’.

Dat blijkt uit diverse vermeldingen in de notariaatsarchieven van Anton Van der Veken, Jan De Cock en Jan De Maeyer, en in de akten van de Willebroekse Weeskamer. Aanvankelijk was er alleen het gezin Guilliam De Borger (± 1605 – ± 1657) x Anna Meeus, later ook hun nazaten. Tegen het midden van de 18de eeuw woonden er minstens vier gezinnen De Borger naast elkaar in de Asserdonckstraat en aan het einde van de eeuw kan je zelfs spreken van een ‘clan De Borger’ in de ‘Asscherdonckstraat’, in de Appeldonckstraat dus. Of toch niet?

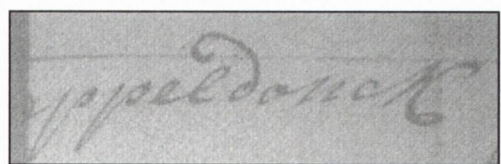
Zeg niet zomaar Appeldonckstraat tegen de Asscherdonckstraat

In een aantal van de vermelde aan- en verkoopakten wordt specifiek toegevoegd dat het onroerend goed in kwestie was gelegen aan de oostzijde van de Vaart. Op 25.2.1693 verkoopt Anna De Borger haar oudersdeel in een huis met hof en schuur op een halve bunder grond in de Asseldonckstraat (sic), “oostzijde vaart” (Weeskamer Willebroek). Op 27.1.1742 verkoopt Maria De Borger aan haar broers en zussen haar zesde deel van een huis “op de hoek van de Asserdonckstraat, oostzijde Vaart” (Notariaat Jan De Cock). Op 29.8.1750 verkoopt Cecilia Van Auwenis (x + Hendrik De Borger) samen met haar kinderen hun vierde deel van een huis aan de Asserdonckstraat, “oostzijde Vaart”, aan hun zoon en broer Guilliam De Borger (Notariaat Jan De Cock). En zo zijn er nog wel een paar. Probleem: de Appeldonckstraat ligt ten westen van de Vaart en kan dus niet zomaar worden gelijkgesteld met de Asscherdonckstraat.

Dat blijkt overigens ook uit de Volkstelling van 1796, waarin er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de ‘Asscherdonckstraete’ en ‘Appeldonck’:

Appeldonck in de Willebroekse Volkstelling van 1796

Asserdonckstraete en

Ook uit de akten van de Willebroekse schepengriffie (in de bewerking van Chris Apers) blijkt dat Asscherdonck(straet) een ander toponiem is dan Appeldonck(straet).

Waar bevond zich de Asscherdonckstraat?

Als de Asscherdonckstraat niet de Appeldonckstraat is, waar moet ze dan wel gesitueerd worden? Het antwoord ligt niet meteen voor de hand, want de straatnaam bestaat vandaag niet meer. Voor zover mij bekend is de Asscherdonckstraat ook nooit als een aparte straat beschreven en wordt ze op geen enkele historische kaart van Willebroek vermeld. Hoe dan ook: de straat ligt/lag dus alleszins aan de oostzijde van de ‘vaart’. Maar waar precies? Nader onderzoek van enkele inwoners van de Asscherdonckstraat levert een eerste aanduiding op.

Bij de Volkstelling van 1796 wonen diverse gezinnen De Borger in de Asserdonckstraat:

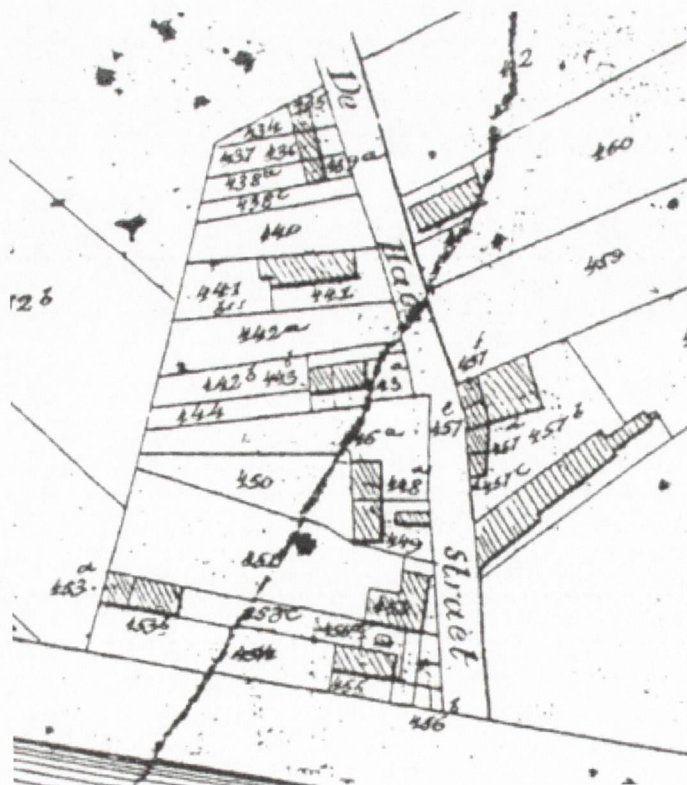
- Het gezin Franciscus De Borger – Catharina François
- Het gezin Joannes De Borger – Isabella Van de Winckel
- Het gezin Peeter Jan Gillis – Maria De Borger
- Het gezin Gillis (Egidius) De Borger – Elisabeth Vermeeren
- Het gezin Peeter Jan Dietens (zoon Catharina De Borger) – Joanna Van Beneden

In het begin van de 19de eeuw blijken die mensen (en/of hun nazaten) plots allemaal in de Kaesstraat te wonen: Franciscus De Borger en zijn echtgenote Catharina François woonden bij de Volkstelling van 1796 in de 'Asserdonckstraat'. Catharina François overleed in 1827 in de 'Kaesstraat', wijk b nr. 65. Franciscus stierf drie jaar later in hetzelfde huis aan de Kaesstraat. Ook Joannes De Borger woonde bij de Volkstelling 1796 in de Asserdonckstraat en bij zijn overlijden (in 1829) in de Kaesstraat (wijk b, nr.70). Idem dito voor zijn echtgenote Isabella Van den Winkel en voor Maria De Borger. Hetzelfde geldt voor een zoon van Egidius De Borger x Elisabeth Vermeeren (Jan Baptist De Borger) en voor twee kinderen van Peeter Jan Dietens en Joanna Van Beneden.

Er zijn twee conclusies mogelijk: ofwel zijn al die mensen ongeveer tegelijkertijd van de Asscherdonckstraat naar de Kaesstraat "verhuisd", ofwel – en dat is uiteraard veel waarschijnlijker – heeft de Asscherdonckstraat in het begin van de 19de eeuw een andere naam gekregen: de Kaesstraat. Ook die bestaat ondertussen allang niet meer, maar van de Kaesstraat weten we tenminste wél waar ze lag; sinds 1920 heet die 'Heindonkse Steenweg'. Dat is de straat die vanuit de Fabrieksstraat en vanaf het Kanaal richting Heindonk loopt. Met andere woorden: de Asscherdonckstraat is de Heindonkse Steenweg.

Bewijs met terugwerkende kracht

Extra bewijskracht voor die hypothese vinden we in de Willebroekse Popp-atlas (± 1860). Uit onderstaande uitsnede van de kaart blijkt namelijk dat in het midden van de 19de eeuw aan het begin van de Kaesstraat ('Haesstraet' staat er verkeerdelijk), tegen de Vaart (onderaan links), nog altijd een aantal families De Borger of hun nakomelingen wonen op de plaats waar aan het einde van de 18de eeuw hun voorouders woonden, 'op de hoek van de Asscherdonckstraat':

De percelen 446a, 448a, 442b en 444 behoorden in 1860 toe aan het gezin Cornelius Josephus Beuckelaers x **Maria Francisca De Borger**, dv Jan Baptist De Borger en Joanna Catharina De Boeck. Deze Jan Baptist De Borger was op zijn beurt de zoon van Egidius De Borger x Elisabeth Vermeeren, die in 1796 in de 'Asserdonckstraat' woonden (zie hoger).

Percelen 443 a en b waren eigendom van broer en zus **Franciscus en Virginia Segers**, kleinkinderen van Maria De Borger x PJ Gillis. (zie hoger)

Percelen 449 en 450 waren in bezit van het gezin Carolus Van Hoeck – **Maria De Borger** (dv van Joannes De Borger x Isabella Van den Winckel). (zie hoger)

Percelen 451 en 452 waren van het gezin Petrus Joannes De Boeck – **Maria Theresia De Borger**, dv Jan Baptist De Borger en Joanna Catharina De Boeck. (zie hoger)

Fragment uit de Popp-kaart van Willebroek (1860), met Haesstraet (sic) en de Vaart

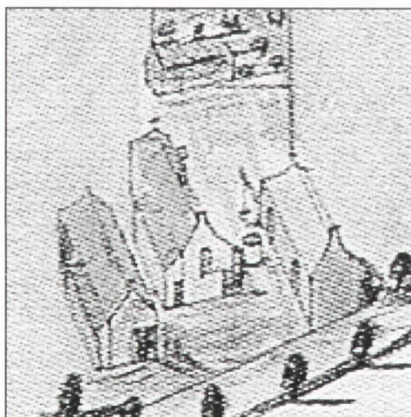
Ook hier geldt weer: het is onwaarschijnlijk dat al die De Borgers en hun nakomelingen gezamenlijk van straat veranderd zijn; integendeel: zij zijn gewoon blijven wonen waar hun ouders of grootouders woonden, maar het is de straat die van naam is veranderd: de 'Asserdonckstraat', waar hun voorouders in 1796 woonden, heet in 1860 'Kaesstraat'. En in 2008 de 'Heindonkse Steenweg'.

De proef op de som

Al die bevindingen bevestigen met een aanzienlijke graad van waarschijnlijkheid dat de Asscherdonckstraat de huidige Heindonkse Steenweg is. Maar helemaal zeker zijn we pas als we in de huidige Heindonkse Steenweg een locatie, toponiem of gebouw aantreffen dat door één of meerdere historische bronnen in de Asscherdonckstraat werd gestitueerd.

En zo'n gebouw bestaat. In de Willebroekse Schepengriffie zien we in een akte dd. 26.5.1616 dat Nicolette Lanfrancqui, dochter van wijlen Carlo, Heer van Kruibeke, voor 7000 gulden aan de Abdij Ter Kameren van Brussel een hoeve verkoopt met duifhuis, schuren en stallen, gelegen te Willebroek op Asscherdonck, in totaal 20 bunders groot. Het jaar daarop (akte dd. 6.9.1617) verkoopt diezelfde Nicolette Lanfrancqui voor 9000 gulden aan de abdis van het Ter Kameren-klooster te Brussel "een schoon stenen huis" met duifhuis, schuren en stallingen en verscheidene stukken grond aan de Asscherdonckstraet, samen 27 bunder.

Nu weten we uit een Kaartboek (1716-1720) van de bezittingen van de abdij Ter Kameren dat het klooster effectief twee pachthoeven had in Willebroek, beiden gelegen aan de 'Aendonck Straete'. Een van die twee (het "schoon stenen huis" van 9000 gulden hierboven) werd later bekend als Hoeve De Vleug. Die staat er nog altijd maar de straat heet nu ... Heindonkse Steenweg.

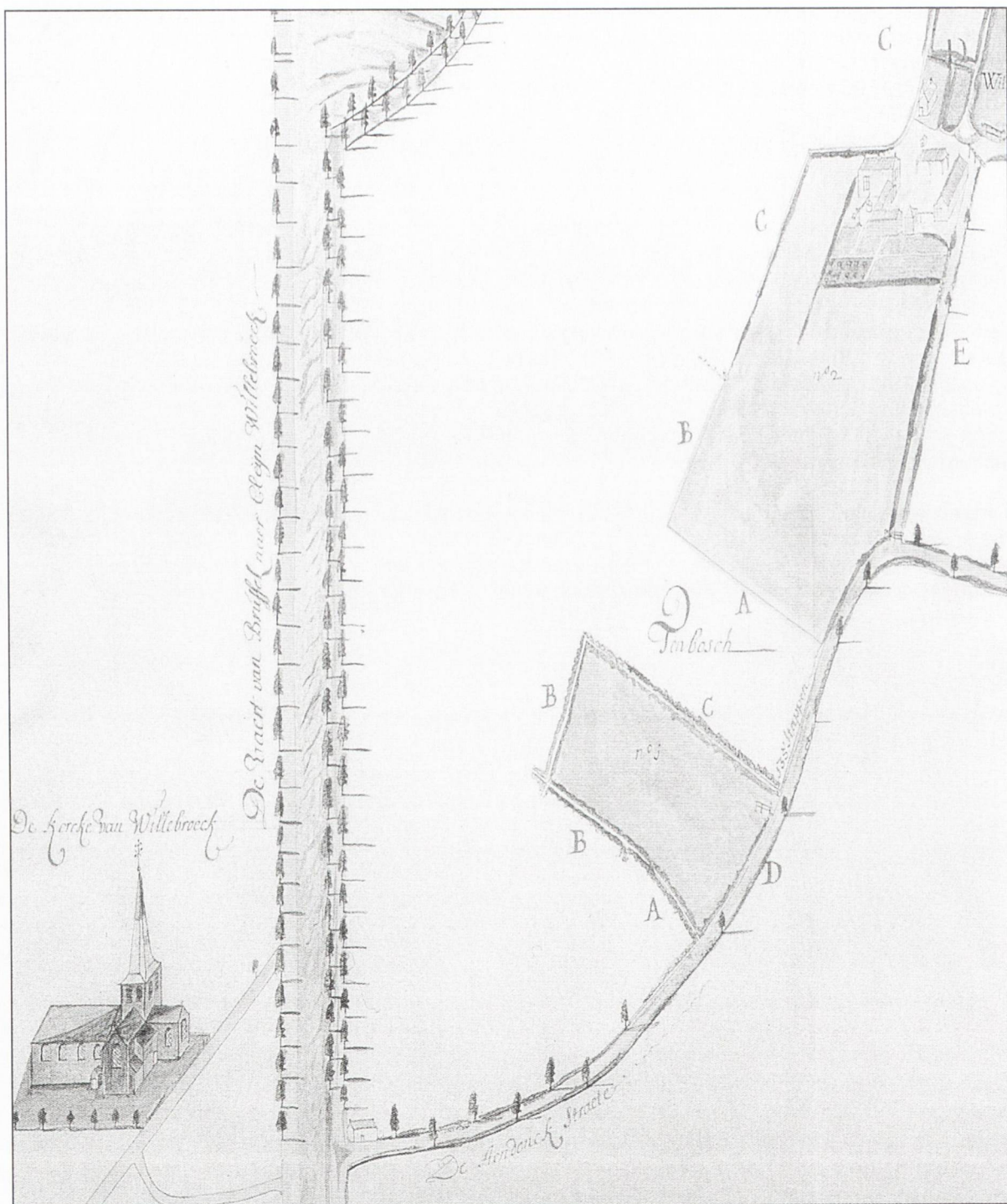

Eerste Hoeve Ter Kameren in 1718

Tweede hoeve Ter Kameren (De Vleug) in 1718

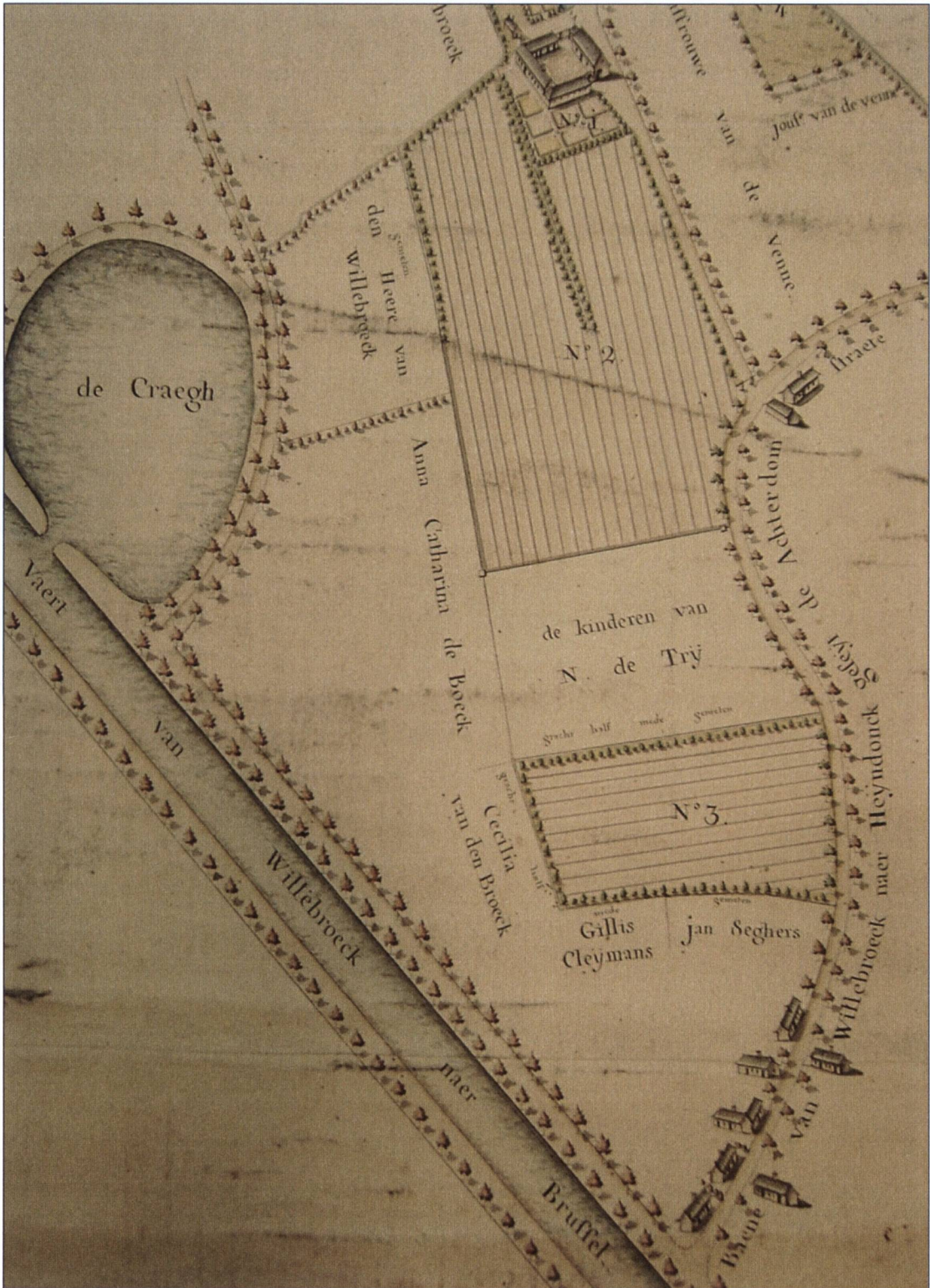
Bovenstaande afbeeldingen van beide hofsteden komen uit het genoemde Kaartboek. Overigens zijn de verkoopakten in de Willebroekse schepengriffie ook heel interessant omdat tot dusver niet bekend was wanneer Ter Kameren de hoeves had verworven. In 1616 en 1617 dus. Bovendien wordt in de tweede akte (i.v.m. Hoeve De Vleug) verwezen naar de voorgeschiedenis van de hoeve. Nicolette Lanfrancqui had het goed in 1615 samen met andere eigendommen geërfd van wijlen haar vader, Carlo Lanfrancqui, heer Van Kruibeke. De familie Lanfrancqui of Laffranchy was wellicht afkomstig uit Pisa en had de heerlijkheid Kruibeke verkregen in 1592. Maar Carlo had de Willebroekse goederen al daarvoor gekocht: in 1586, luidens de akte, 'bij de laatste grote herdijking', mogelijk een verwijzing naar de dijkbreuk in 1570 waardoor ook De Kraag is ontstaan. Of met 'de goederen' de eigenlijke hoeve wordt bedoeld, of alleen de grond, is onduidelijk. Hoe dan ook: in 1718 ligt de hoeve aan de 'Aendonck Straete' er zo bij:

Hoeve De Vleug aan de 'Aendonck Straete' in 1718 (Kaartboek Ter Kameren)

In 1796, tijdens het regime van de Franse Republiek, werden de kloosterorden opgeheven en hun eigendommen verkocht. Hoeve De Vleug kwam zo in handen van Jean Simons uit Brussel. Die liet zijn nieuwe Willebroekse bezittingen in 1797 in kaart brengen door landmeter CJ Everaert. Op onderstaande 'Caerte Figuratief' van 'Seker pachtthof genaemt de Vleuge', zien we de hoeve (bovenaan in het midden) liggen aan de 'baene van Willebroeck naar Heyndonck, geseyt de Achterdom Straete'. De naam 'Achterdom Straete' is mogelijk een verbastering van de 'Asserdonckstraete': wellicht had de landmeter zijn plaatselijke gids of begeleider verkeerd verstaan. Diezelfde hoeve werd dus in 1617 gesitueerd in de Asserdonckstraete. Met andere woorden: de Asserdonckstraat is wel degelijk de Heindonkse Steenweg. Overigens zien we in de rechter

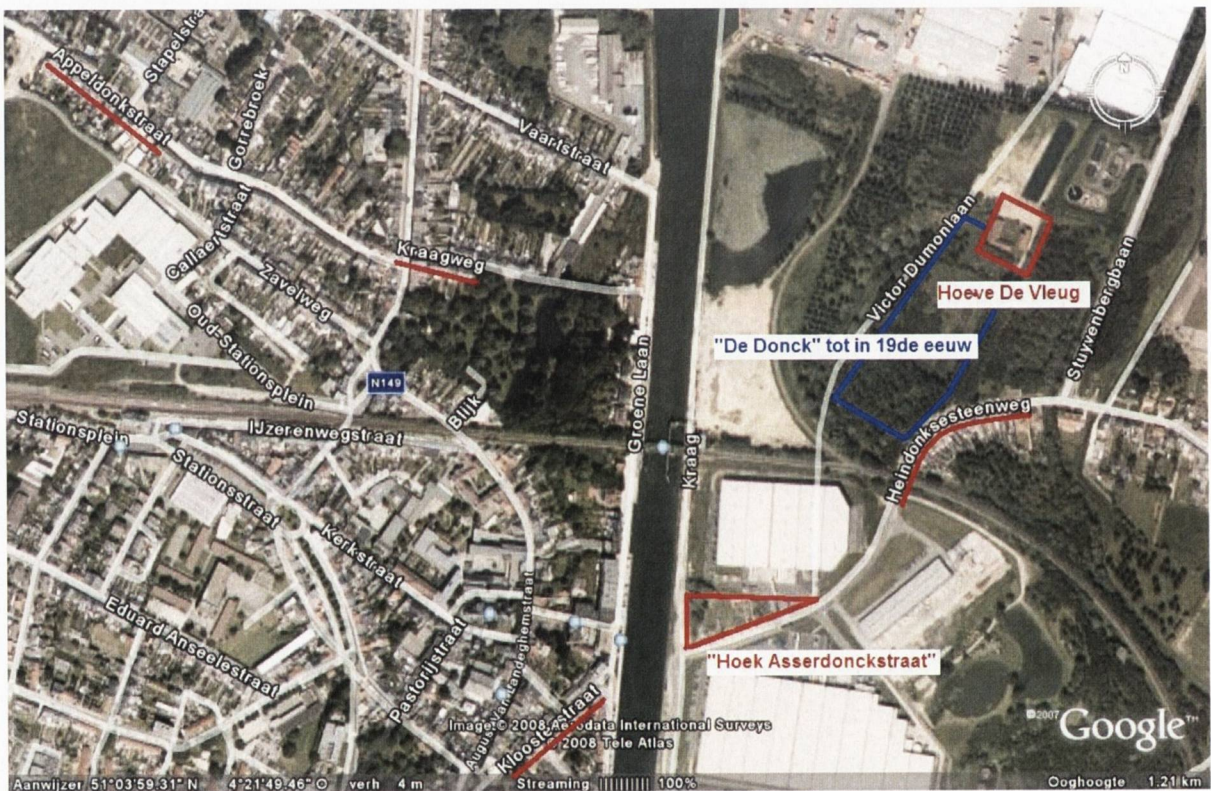
benedenhoek de huisjes staan die we hierboven ook op de Popp-kaart terugvonden: de 'enclave De Borger'.

Kaart van Hoeve De Vleug en 'Achterdom Straete', detail (CJ Everaert, 1797)

Appelbomen en struikgewas

Asserdonckstraet, Asserdonckstraet, Aendonck Straete, Achterdom Straete, Kaesstraet, Baen van Willebroeck naar Heyndocnk, Heindonckse Steenweg: allemaal verschillende namen voor een en dezelfde straat. Zou het kunnen dat toch ook 'Appeldonckstraat' bij dat rijtje hoort? De gelijkenis tussen 'Appeldonck' en 'Asserdonck' is alleszins frappant. De twee straten liggen niet zo ver van elkaar. Is het mogelijk dat ze ooit, voor de Vaart werd gegraven in 1550 – 1561, samen deel uitmaakten van één lange verbindingsweg, van het veer in Hellegat, over Ruisbroek en door Willebroek naar Heindonck of via de Broekstraat naar Blaasveld en Mechelen? Indien wel, dan is de verbinding van de Heindonckse Steenweg / Asserdonckstraat tot aan de 'Vaart' door de tand des tijds (van overstromingen in de 16de eeuw tot industrialisatie in de 20ste eeuw) verdwenen. Maar aan de overkant zorgt de Kraagweg wel voor aansluiting met de Appeldonckstraat, zoals blijkt uit onderstaande satellietfoto. De landerijen tussen Hoeve De Vleug, de huidige Heindonckse Steenweg en de huidige Victor Dumonlaan werden ook in de 19de eeuw nog 'De Donck' genoemd, o.a. op de Popp-kaart: mogelijk een restant van 'Asserdonck'.

Omgeving Heindonckse Steenweg, oost- en westzijde Vaart (Satellietfoto, Google Earth, 2007)

Dát de Heindonckse Steenweg / Asserdonckstraat ooit doorliep 'over de Vaart' is heel waarschijnlijk. In een akte van 29.11.1616 in de Willebroekse Schepengriffie is zelfs letterlijk sprake van een huis, toebehorend aan Merten Meeus, "op Asserdonck, op de dorpszijde van de Vaart": aan de westkant dus. De vraag is: waar moeten we dit stuk Asserdonck ten westen van de Vaart dan precies situeren? In de richting van de huidige Appeldonckstraat, of misschien in de huidige Kloosterstraat? Die laatste optie lijkt geografisch zelfs meer voor de hand te liggen, zoals we op de foto hierboven (en ook op de kaart uit 1718) zien: de Kloosterstraat sluit naadloos aan bij de Heindonckse Steenweg / Asserdonckstraat aan de overkant. In dat geval zou de Asserdonckstraet ooit van aan de Waag (het oude economische hart van Willebroek) naar Heindonck hebben gelopen.

Maar het één sluit het ander niet uit natuurlijk. Misschien kwamen de Appeldonckstraat uit Ruisbroek en de Asserdonckstraat uit Willebroek wel samen, even ten noordoosten van het centrum van Willebroek. Het onderscheid tussen Asserdonck en Appeldonck lijkt alleszins wel te dateren van voor het graven van de Vaart: in 1549 komen in de Willebroekse Schepengriffie beide namen al naast

elkaar voor. Het gaat dus niet om één naam die na het aanleggen van de Vaart evolueert naar twee versies.

Ook toponymisch lijken Appeldonk en Asserdonk geen varianten te zijn van eenzelfde (straat)naam, ondanks de schijnbaar grote gelijkenis. De 'donk' duidt in beide gevallen wel op een verhoging in een natte en drassige omgeving (de vele 'broeken' in de buurt), maar 'appel-' verwijst naar de vrucht, terwijl 'asser-' of 'assel-' volgens Maurits Gysseling (*Toponymisch woordenboek*) eerder zou zijn ontstaan uit de Germaanse stam 'asta' of 'astinja': tak(ken) en vandaar: struiken. Het zou dan fonetisch zo zijn gegaan: astendonk > assendonk > asseldonk/asserdonk.

Met andere woorden: boven het moerassige Ruisbroek, Gansbroek, Grootbroek, Gorrebroek en Willebroek staken ooit lage heuvelruggen uit; de ene was breed (Breendonk), de andere met heide begroeid (Heindonk), een derde viel op door zijn appelbomen (Appeldonk) en dan was er nog een die bedekt was met struikgewas (Asserdonk). En daar liep dan de Asserdonkstraat door.

Paul De Borger

Bronnen en bibliografie:

- Apers, Chris: *De Weeskamer van Willebroek*, 2006
Apers, Chris: *Schepenbrieven van Willebroek (1549-1674)*, 2 delen, 2007
De Decker, Karel; *Hoeve De Vleug te Willebroek*, 2003
De Decker, Karel: *Geschiedenis van de Willebroekse straatnamen*, 1989
Everaet C.J., *Caerte Figuratief van tPachthof genaemt de Vleuge*, 1797, RA Brussel
Gysseling, Maurits: *Toponymisch Woordenboek*, 1960
Laurent, René (ed.), *De goederen van de abdij Ter Kameren in Brabant, Kaartboek, 1716-1720* (1996)
Popp, Philippe-Christian, *Atlas cadastral parcellaire de la Belgique, Commune de Willebroeck*, ± 1860
Roggeman, Gaston: *Notaris Antoon Van der Veken, 1688-1714*
Roggeman, Gaston: *Notaris Jan De Cock, Willebroek, 1714-1755* (3 delen)
Roggeman, Gaston: *Notaris Jan De Maeyer, 1756-1789* (2 delen)
Willebroek, *Volkstelling 1796*, microfilm, RA Antwerpen
Willebroek, *Burgerlijke stand 19de eeuw* (Kopies akten in Bibliotheek Willebroek)

-----o-----

Vaertlinckquiz!

Vaertlinck vzw nodigt u uit op haar **“VAERTLINCKQUIZ”** op vrijdag 7 november 2008. Deuren 19u30 en aanvang 20.00 u. stipt. – Zaal Taverne Casino, Oud-Sasplein te Willebroek (informatie over ligging, parking enz. op onze website www.vaertlinck.be) – Een algemene kennisquiz met vragen over allerlei algemene onderwerpen : actualiteit, geschiedenis, sport, media, muziek, droedels... ! Gelegenheidsploegen van max. 5 personen. Deelnameprijs : 15 per ploeg – Inschrijven vóór 3 november 2008 via : E- mail : kevin.polfliet@gmail.com of tel.: 0484-916984

Pest, Cholera en Dr. De Wachter

Openbare fontein, watertoren, waterleidingen, Pidpa

Dr. De Wachter en de cholera-epidemie in Klein Brabant en de Rupelstreek.

Dr. Pieter Frans De Wachter werd geboren te Boom op 11-2-1817 en huwt te Ruisbroek op 27-10-1847 met Julia De Pauw, dochter van notaris en burgemeester P.J. De Pauw. Hij overleed te Ruisbroek op 6-9-1883 (66 jaar oud).

Hij gaf de voorkeur aan het leven onder het gewone volk en tussen de armere klasse in plaats van het stadsleven waar hij als begaafd medicus een grote carrière had kunnen uitbouwen.

In 1850 ontving hij de gouden eremedaille voor zijn onbaatzuchtig werk, voor zijn volledige inzet bij het bestrijden van de cholera.

Cholera is een zeer besmettelijke ziekte, niet alleen in de arme en ontwikkelingslanden van Centraal-Afrika. Ook in het gebied rond de rivier de Ganges in India en Pakistan kwam de ziekte vooral voor tijdens perioden van erge droogte.

De ziektesymptomen zijn vooral : koorts, veel braken en diarree met als gevolg veel vochtverlies waarbij uitdroging optreedt. Na 1 à 3 dagen breekt de ziekte uit nadat de cholera bacil via de spijsvertering het lichaam is binnengedrongen.

De ziekte heeft zich verspreid over de hele wereld vooral in de 19de eeuw ingevolge de toename van het internationaal verkeer en transport.

Ook ons land en vooral onze streken aan de rivieren werden meermaals getroffen en dit vanaf het warme voorjaar tot in de warme (hete) zomermaanden. In de zomer kende de ziekte haar hoogtepunt omdat er dan meer gedronken werd. In de warme maanden kwam het waterpeil in de sloten, beken, grachten (met stilstaand water) en rivieren zeer laag te staan. Hier kon de cholera (en soms de pest) haar gang gaan want men had nog niet ontdekt wat de oorzaak was van deze vreselijke ziekte die zich snel verspreidde in het bijzonder over veel gemeenten die vrij laag gelegen waren aan de rivieren en waar men veel "broekgebieden" aantrof, zoals : Willebroek, Ruisbroek, Hingene, Blaasveld, Heindonk, enz. Onze gewesten van Schelde, Rupel, Nete, Dijle en de Zenne waren voor de ziekte een uitgelezen gebied om zich te verspreiden en aan deze verspreiding kon men niet ontsnappen.

Dr. De Wachter

De ziekte kwam met tussenpozen voor zoals in 1833, 1841, 1849, 1859 en 1866. Dus amper +/- 170 jaar geleden. Onze grootouders die rond 1865 geboren werden hebben in hun jeugd en ook later veel horen vertellen over deze vreselijke ziekte.

In sommige gemeenten en/of parochies werden de ziektegevallen met dodelijke afloop door pest of cholera nauwkeurig opgetekend.

Dr. De Wachter⁷ stond tussen de mensen en leefde mee met de getroffen gezinnen waar het leed ontzaglijk was. Soms stierven in één gezin meerdere leden tengevolge van de zo gevreesde "polderkoorts". Men sprak van "polderkoorts" omdat men de ziekte nog niet zo goed kende en men de

⁷ Zie "Ruisbroek mijn dorp" door Bernard Henry

oorzaak ervan nog niet had kunnen vaststellen. Dr. De Wachter volgde nauwgezet het verloop van de ziekteverschijnselen alsook de plaats waar de ziekte toesloeg. Hij maakte er als arts zijn werk van en noteerde reeds lang alle verschijnselen nauwgezet in zijn notaboek.

Dr. De Wachter woonde en werkte in Ruisbroek en zou deze gemeente als studieterrein nemen.

In 1849 overleden er in Ruisbroek 23 mensen aan cholera.

In 1859 stierf 25% van de Ruisbroekse arbeidersbevolking aan de vreselijke ziekte en dit in amper 20 dagen. In Willebroek vielen tientallen slachtoffers vooral in 1849. In de gemeenten waar de ziekte toesloeg kende men een flinke bevolkingsdaling, vooral tijdens de periode 1849-1866.

In Nederland stierven er 2100 personen tijdens de epidemie van 1866.

Zijn conclusie :

De cholera treft vooral de minder gegoede families, dit wil niet zeggen dat ook de betere klasse niet kon besmet worden.

Voor hem was de cholera vooral een “**armen ziekte**”.

Vele mensen leefden in zeer slechte en ongezonde omstandigheden, in te kleine en ongezonde woningen met vooral **gebrek aan zuiver drinkwater**. Bovendien speelde geldgebrek (te lage lonen), lage scholing en weinig ontwikkeling een grote rol.

Het was niet toevallig dat sommige delen van een gemeente of bepaalde bevolkingsgroepen van de ziekte gespaard werden.

Delen van een gemeente waar men gezond drinkwater vond of landbouwers en kleine veehouders, kleine boeren of klosaards werden veelal niet getroffen. Daarentegen kende de arme klasse van de bevolking de meeste slachtoffers.

De arbeidersklasse was ondervoed vooral door een tekort aan vet. Dit zou te verhelpen zijn door het massaal kweken van varkens, ook door het werkvolk. De varkensweek kwam op gang ... zelfs Parijs bleef niet achterwege (aldus zijn publicaties en strooibrieven).

Dit was in die tijd een originele theorie want de gewone man, de arbeidersklasse at dagelijks gewoonweg te veel aardappelen. **Aardappelen** betekenen volgens Dr. De Wachter **alleen maar vulsel maar geen voedsel**.

Hij stelde ook vast dat in sommige delen van de gemeente waar veel boeren woonden, die varkens hadden er veel varkensvlees gegeten werd. Daar waar men het met de hygiëne niet zo nauw nam waren er minder slachtoffers. Hij kon voortgaande op deze vaststellingen de gemeente in twee delen : een deel waar vooral boeren woonden en een deel waar vooral ondervoede arbeiders woonden.

Hij schreef zoals eerder vermeld al zijn bevindingen op, zowel theoretische als praktische, betreffende de zo gevreesde ziekte.

Hij beweerde zeer duidelijk, na vele observaties en vaststellingen, dat het stilstaande water in de sloten en moerassen moet in beweging gehouden worden want daar is de broedplaats te vinden van de 3 à 4-daagse polderkoorts. Door het drinken van dit water (bij gebrek aan zuiver water) kon de ziekte toeslaan. En dit gebeurde in gans de Rupelstreek en in delen van Klein Brabant.

In 1851 begon hij alles neer te schrijven in een degelijk werk en publiceerde hij een half-maandelijks tijdschrift : “Het welvaren des huisgezins”. Tevens publiceert hij zijn “spektheorie” : “Het spek en zijn gebruik in de arbeidersvoeding”. Hij propageerde de kweek van varkens en daarmee gepaard gaande het groter verbruik van spek dat veel vetstoffen bevat alsmede een grote hoeveelheid aan stikstof.

Hij zette ook aan tot het regelmatig witten van de woningen, het hernieuwen van het beddegoed en de vensters regelmatig open te zetten om frisse lucht naar binnen te halen. Hij zette de kloeke landbouwers aan om aan hun arbeiders hetzelfde voedsel te geven als datgene wat zijzelf aten, zo zouden zij over goede dienstboden kunnen beschikken.

Deze gedachte was toen zeer origineel en Dr. De Wachter zette er zich volledig voor in. Zijn opvattingen en zijn project worden overal gehoord. Aan de Gentse universiteit wordt hij aanzien als een praktisch socioloog en pragmatisch denker.

Dr. De Wachter wees de autoriteiten op hun plicht en spaarde daarbij geen enkele verantwoordelijke.

Sommigen noemden hem een onbevreesd hervormer, een durver, terwijl anderen hem aanzagen als een revolutionair en herrieschopper.

Zijn ideeën reikten verder dan de Rupelstreek en Klein Brabant. In het Brusselse vonden zij vooral weerklank met als gevolg drastische ondernemingen. Het was geweten dat de Zenne een broeihaard was van cholera-epidemieën tijdens de perioden van droogte.

Burgemeester Jules Anspach nam zijn verantwoordelijk op en gaf in 1867 de toestemming om de Zenne in Brussel te overwelden. Want de Zenne was een open riool die water leverde voor veel inwoners in Brussel en omgeving. In Brussel werden reeds eerder toch maar publieke waterfonteinen opgericht (1855) waar de meeste mensen zich konden bevoorraden met drinkbaar water.

De Willebroekse vaart of het kanaal Willebroek-Brussel leverde toen veel zuiverder water omdat het water voortdurend in beweging was door de werking van de sluizen, dus ook tijdens de warme zomermaanden.

Waterbedeling aan de publieke waterpomp⁸

Waterleidingen, vergaarbekkens en watertorens, Pidpa

Zowat over heel Europa werd een vloed van initiatieven naar voor gebracht. Zuiver en drinkbaar water moest er komen, wou men de vreselijke ziekte uitroeien. Het drinkbaar water moest bij de bevolking gebracht worden.

Een grote beweging kwam op gang. In veel steden en gemeenten werden waterleidingen voor het drinkbaar water voorzien en werden watertorens opgericht. In grote waterplassen werden grote pompen aangebracht die het water in beweging moesten houden.

Grote maatschappijen voor drinkwatervoorziening werden opgericht wellicht rekening houdend met de bevindingen en de theorie van Dr. De Wachter.

De broeihaard van de ziekte bevindt zich in stilstaand water en cholera wordt door het water overgedragen!

De opzoekingen en de bevindingen van Dr. De Wachter werden meer en meer gekend.

En velen maakten zich zorgen. Zo ook Graaf de Baillet-Latour⁹, gouverneur van de provincie Antwerpen. Hij stelde vast dat er in het algemeen in 1910 nog een gebrek was aan drinkwater in zijn provincie.

Trouwens hij wist zeer goed dat er in de 19de eeuw nog duizenden doden vielen door tyfus- en cholera-epidemieën. In Hoog-België was men reeds volop bezig met het aanleggen van waterleidingen terwijl de mensen in zijn provincie zich op veel plaatsen nog moesten behelpen met water uit putten en beken met uitzondering van Antwerpen en Turnhout.

Graaf de Baillet-Latour¹⁰

⁸ Foto Pidpa

⁹ Informatie Pidpa

¹⁰ Foto Pidpa

Om aan deze situatie paal en perk te stellen werd de Provinciale Commissie voor de Wateren opgericht. Reeds op 14 juli 1913, drie jaar later dus, ontstond uit de genoemde commissie de “Provinciale en Intercommunale Drinkwatermaatschappij der Provincie Antwerpen”, met als afkorting de algemeen gebruikte naam **PIDPA**.

35 gemeenten traden toe : Berchem, Blaasveld, Booischoot, Boom, Borgerhout, Brasschaat, Broechem, Dessel, Deurne, Duffel, Ekeren, 's Gravenwezel, Halle, Heindonk, Heist o/d Berg, Hemiksem, Herentals, Hoboken, Hombeek, Leest, Lier, Lillo, Mechelen, Merksem, Mol, Oosterweel, Putte, Rumst, Schilde, Sint-Katelijne-Waver, Tongerlo, Westerlo, Willebroek, Wilrijk en Wommelgem. Deze 35 gemeenten waren in feite de pioniers. Meerdere waterwinningsgebieden zouden dienen voor de bevoorrading.

In 1935 kon dan toch in Boom het eerste Pidpa-net worden aangelegd.

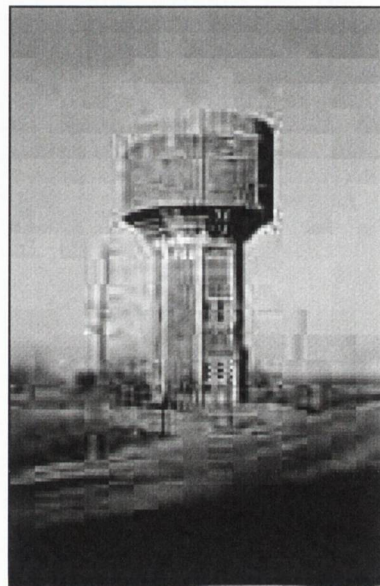
Nog vóór de tweede Wereldoorlog werden er reeds vier nieuwe waterleidingsnetten aangelegd.

Na de bevrijding mocht men de toetreding noteren van steeds meer gemeenten.

In 1960 mocht Pidpa zich verheugen in 70.000 abonnees. Op 1 juli 1995 werd de 400.000ste klant gevierd na de overname van het net van de stad Turnhout.

Het aantal klanten bleef intussen steeds stijgen.

Het kleine bedrijfje van weleer heeft zich ontwikkeld tot de grote onderneming **PIDPA** met een ruime toekomstvisie.

Oude watertoren van Boom¹¹

Tot slot:

Dr. De Wachter zijn schoonvader P.J. De Pauw sterft in 1865. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon Laurent. Deze bezijkt een jaar later getroffen door de cholera. Ook Dr. De Wachter ontsnapt niet aan de ziekte maar hij komt er door en overleeft de cholera.

Dr. De Wachter blijft wroeten en werken als socioloog en vriend van de armen.

In 1867 werd hij tot burgemeester van Ruisbroek benoemd na de dood van zijn zo even vermelde schoonbroer Laurent De Pauw.

Zijn laatste levensjaren hebben hem niet zo veel vreugde meer gebracht omwille van politieke intriges. Niettemin bleef hij werken voor zijn ideaal : zieke mensen helpen bijstaan, vooral denkend aan de armere bevolking.

Tot op heden wordt Dr. De Wachter geëerd, niet alleen in Ruisbroek, maar ook in de wijde omgeving.

In Puurs-Ruisbroek wordt er als eerbetoon en uit dankbaarheid een straat naar hem genoemd : de Dr. F. De Wachterlaan.

G. Van Auwenis

---

¹¹ Foto Pidpa

HET WEL EN WEE VAN DE WILLEBROEKSE ZWEMDOKKEN

Deel 6

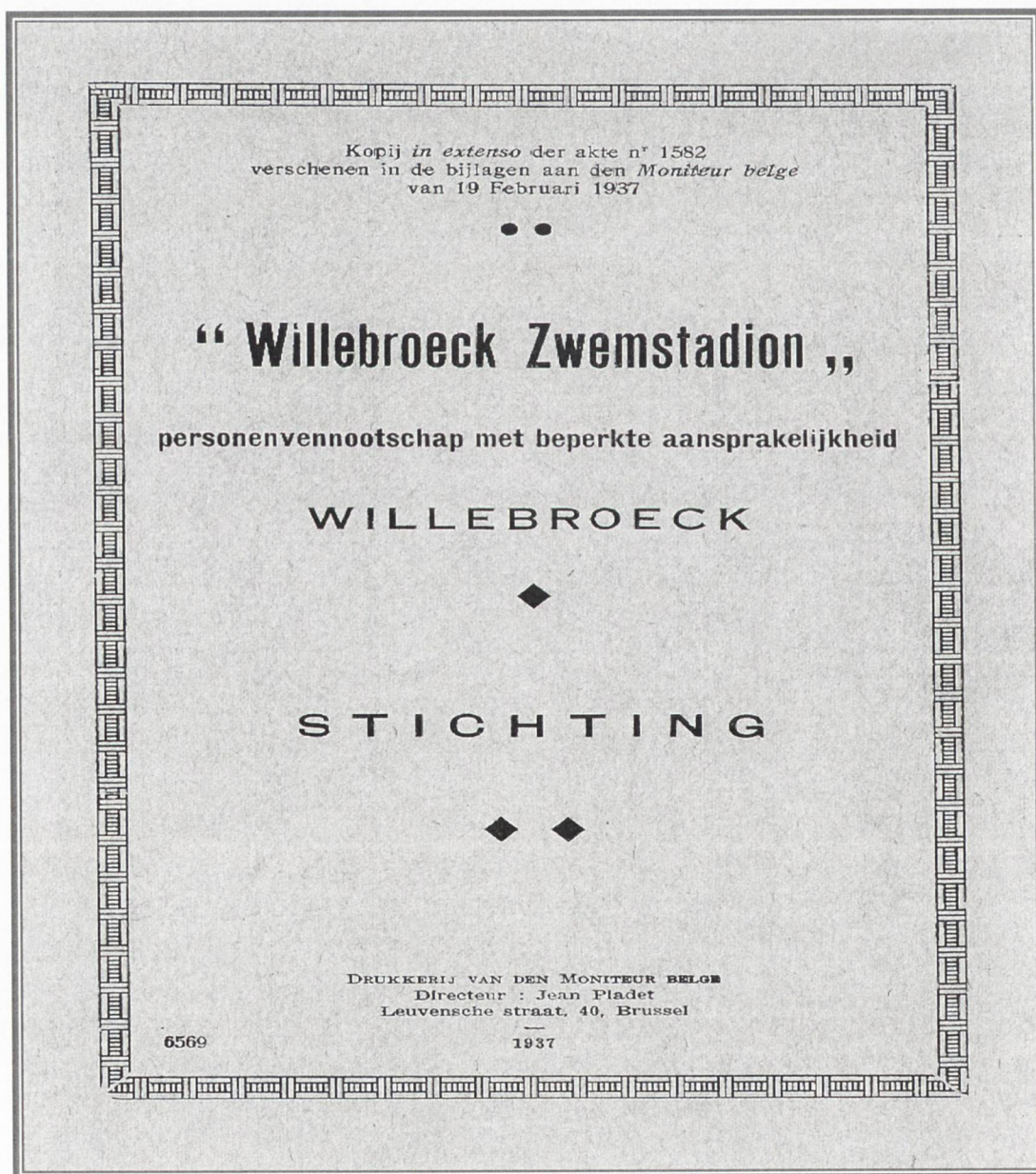
Het baden en zwemmen wordt verboden. Een "Willebroecksche zwemclub" wordt opgericht

Ondanks het feit dat er moeilijkheden opdaagden en dat er herstellingswerken aan het staketsel dienden uitgevoerd te worden bleef men niet bij de pakken zitten.

Door de herstellingswerken aan het genoemde staketsel diende de gemeente supplementaire kosten te maken en bovendien kwam er een heleboel administratief werk bij te pas.

Korte tijd later ontving het gemeentebestuur van Willebroek een mededeling van de spoorweginstanties Mechelen-Terneuzen dat de zwemtoelating werd ingetrokken waarmee het baden aan de "ijzeren brug" verboden werd.

Vooraanstaanden en neringdoeners van Willebroek worden het beu !

Stichtingsacte van de "Pvba Willebroeck Zwemstadion"

In Willebroek werd men het stilaan beu. De vele brieven die geschreven werden, heen en weer, om ten slotte te eindigen met een weigering tot het verder gebruiken van de zwemkom begon op de zenuwen te werken.

Een gemeente zonder een zwemdok kon niet.

Een aantal Willebroekse vooraanstaande personen, geneesheren, apothekers, handelaars, meubelmakers, brouwers, autobusuitbaters, renteniers, pasteibakkers, beenhouwer, haarkapper onderwijzers, bedienden, wisselagent, enz. sloegen de handen in elkaar om er voor te zorgen dat Willebroek over een degelijke zwemdok zou kunnen beschikken met de naam "zwemdok" waardig en dit ter vervanging van het zo geheten zwemdok aan de "IJzeren spoorwegbrug over de vaart".

Kopij *in extenso* der akte n° 1582
verschenen in de bijlagen aan den *Moniteur belge*
van 19 Februari 1937

**« Willebroeck Zwemstadion »,
personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid,
te Willebroeck.**

Dokter Persoonslaan.

—
STICHTING.

Er blijkt uit eenen akt verleden vóór Mre Robert Peeters en Joseph Janssens, beiden notaris, te Willebroeck in verblijf, den 30e Januari 1937, dragende volgende melding van registratie : « Geboekt te Mechelen (B. A. en enfenisrechten, II), den achtsten Februari 1937, zeven bladen een verzending, boek 26, blad 55, vak 5. Ontvangen vier duizend vijftig frank. De ontvanger, (geteekend) Walravens », dat er tussohen : 1° M. Désiré De Moor, handelaar; 2° M. Louis Princen, goudsmid; 3° M. Pieter Vermeersch, handelaar; 4° M. Jules Vermeersch, handelaar; 5° M. August Lawaen, meubelmaker; 6° M. Constant Leyendekkers, apotheker; 7° M. Louis De Putter, tandarts; 8° M. Jules Pennewaert, bankbestuurder; 9° M. Leopold De Backer, wisselagent; 10° M. Louis Distelmans, haarkapper; 11° M. Alfred Van Dijk, handelaar; 12° M. Jozef Peeters, apotheker; 13° M. René Schurmans, geneesheer; 14° M. Armand De Boe, geneesheer; 15° M. Frans Smet, fotograaf; 16° M. Evarist De Roye, toonkundige; 17° M. Jan Van Eetvelt, bediende; 18° M. Louis Bogaerts, meubelfabrikant; 19° M. Louis Cools, geneesheer; 20° M. Arthur Rottiers, leeraar; 21° M. Gustaaf Lamberts, gezworen landmeter; 22° M. Victor Van Troyen, beenhouwer; 23° M. Frans Aerts, handelaar; 24° M. Jan De Bondt, elektriker; 25° M. Jan Vanderlinden, pasteibakker; 26° M. Georges Van Daele, geneesheer; 27° M. Prosper Scholiers, bouwmeester; 28° M. Jan De Boeck,

handelaar; 29° M. Jules Borghijs, handelaar; 30° M. Eduard Van Aken, pasteibakker; 31° M. Petrus De Moor, rentenier; 32° M. Frans De Rover, autobusuitbater; 33° M. Frans Doms, handelaar; 34° M. Hendrik Moeyersoms, onderwijzer; 35° M. Karel Minazio, brouwer; 36° M. Xavier Van den Bogaert, brouwer; 37° M. Xavier De Jonghe, brouwer; 38° M. Louis Van Passen, veearts; 39° M. Alfons Van Passen, wisselagent; 40° M. Jozef Van Passen, geneesheer; 41° M. André Van Reeth, brouwer, allen wonende te Willebroeck; 42° M. Emile Lettani, bediende, wonende te Wilrijck, Drukkerstraat, n° 5, en 43° M. Albert Moortgat, brouwer, wonende te Breendonck, eene personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid werd gesticht onder de benaming « Willebroeck Zwemstadion », met maatschappelijke zetel te Willebroeck, Dokter Persoonslaan, met doel de oprichting en uitbating van een zwemstadion met alle bijhoorende sportaangelegenheden en aantrekkelijkheden, alsook alle financiële, roerende en onroerende bewerkingen welke zich rechtstreeks of onrechtstreeks bij het maatschappelijk doel aanpassen of ervan de uitbreiding en de ontwikkeling bevorderen.

Het maatschappelijk kapitaal bedraagt tweehonderd zeventig duizend frank en is gansch volstort in speciën.

De vennootschap neemt aanvang den 30ⁿ Januari 1937 voor een termijn van dertig achtereenvolgende jaren.

In hoedanigheid van zaakvoerders werden benoemd de heeren Désiré De Moor, Pierre Vermeersch en Louis Princen, voornoemd. Zij hebben de meest uitgebreide macht om gezamenlijk te handelen in naam der vennootschap in alle omstandigheden en alle dadingen en verrichtingen te stellen of toe te laten, die betrekking hebben op het doel der vennootschap.

Twee hunner hebben samen de maatschappelijke handtekening en deze twee mogen te zamen optreden voor wat betreft de uitbating.

Alle briefwisseling en stukken desaangaande mogen door twee beheeders geteekend worden.

Het maatschappelijk jaar begint den 1ⁿ November en eindigt den 31ⁿ October. Uitzonderlijk zal het eerste maatschappelijk jaar beginnen te loopen van den dag der oprichting tot 31 October aanstaande.

De jaarlijksche algemeene vergadering wordt gehouden den tweeden Maandag van de maand December.

Voor eensluidend uittreksel afgeleverd op ongezegeld papier voor inlassing in het bijvoegsel van het Belgisch Staatsblad.

ROBERT PEETERS.

(Nedergelegd ter griffie der rechtbank van eersten aanleg, dienstdoende handelsrechtbank, van Mechelen den 12ⁿ Februari 1937.)

Aankoop terreinen :

De pvba Willebroeck Zwemstadion had de gronden aangekocht van de familie Thomas, waarvan akte van verkoop d.d. 30-1-1937 verleden werd voor de notarissen Robert Peeters en Joseph Janssens, beide uit Willebroek.

De grootte van de bebouwde eigendom : 13 a 95 ca gelegen ter plaatse Westdijk en gekadastreerd wijk C nummers 350/o – 350/p en 350/q

Het nieuwe zwemdok gelegen tussen de Dr. Persoonslaan en de Floridastraat was intussen gebruiksklaar.

Het is dan ook dat op 13-4-1937 de "Pvba Willebroeck Zwemstadion" een eerste schriftelijke vraag stelt aan het gemeentebestuur tot het openen en uitbaten van hun zwemkom gelegen aan de Dr. Persoonslaan.

Willebroeck Zwemstadion
Persoonevennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid
Maatschappelijke Zetel : Dr PERSOONSLAAN
SECRETARIAAT :
LOUIS PRINCEN
KERKSTRAAT, 22
WILLEBROECK

WILLEBROECK, den 13 April 1937

13 APR 1937
WILLEBROECK

14 APR 1937
WILLEBROECK

Mijnheeren,

Wij hebben de eer u de toelating te vragen voor het openen en uitbaten onzer zwemkom, gelegen Dochter Persoonslaan en welke zal toegankelijk zijn voor het publiek vanaf 15 Mei eerstkomende.

Lichier de tarieven door ons voorgesteld

1) Algemene inkom 1,50 fr.	} in de week.
Leden der zwemclub 1,00 fr.	
Kinderen onder 12 jaar 0,75 fr.	
<u>Zondags</u> algemene inkom 2,00 fr.	
Leden der zwemclub 1,50 fr.	
Kinderen onder 12 jaar 1,00 fr.	

2) Gebonnementen 50 franken

3) Boekjes met 10 inkomkaarten 12,50 franken

4) Feesten inkomgeld geciseerd voor iedereen.

Blurrooster Gemengd bas
uitgenomen dinsdag en ~~don~~ Vrijdag
van 13 tot 17 Ure voor Damen alleen.

Wat de toegang der scholen betreft zijn wij steeds bereid om overeenkomst te sluiten.

Intusschen, bieden wij u onze beleefde
oprecht.

En raakwonder
Princen

Enzankwonder
Princen

Wordt vervolgd

G. V. A.

GEMEENTE WILLEBROEK

BEKNOPT VERSLAG DER OORLOGSJAREN

Verslag van een tweede ooggetuige

Hier volgt nogmaals een beknopt overzicht van het verslag betreffende de oorlogsgebeurtenissen in Willebroek en omliggende. (Nauwkeurig bijgehouden en beschreven door een zekere A. E. op 20-4-1920 (niet nader gekende getuige). Zo bestaan er twee verslagen van de gebeurtenissen die af en toe hetzelfde vermelden en waarvan wellicht de opsteller dezelfde persoon is die zijn eerste verslag eens heeft nagekeken, ruimer, uitvoeriger en duidelijker heeft neergeschreven.

De oorlogsverklaring van Duitschland en het binnen roepen der klassen in 1914 vielen samen met onze kermis, die geen plaats greep.

De vaderlandslievende gevoelens der bevolking gaven zich spontaan lucht: nationale vlaggen wapperden t' allen kant, driekleurige linten sierden aller borsten, vrijwilligers uit alle standen vervoegden onmiddellijk het leger.

De fabrieken werden stil gelegd, de werklieden in massa boden zich aan voor de verdedigingswerken. Van af de Schelde bij Bornhem tot aan de oostzijde der Willebroecksche vaart werd eene kilometers breede vrije schietvlakte gemaakt doortrokken met loopgraven en prikkeldraad-versperringen. Al wat zich op die strook gronds bevond; boomen, huizen, soms gansche wijken werden geslecht. In onze gemeente alleen werden aldus bij de 200 woningen in assche gelegd, wijl men de inwoners nauwelijks den tijd gunde hunne have te redden.

Ondertusschen groeide de bezetting dagelijks aan en was ook de burgerwacht opgeroepen.

Een komiteit van dames gelastte zich met het werk der maaltijden aan de gezinnen der opgeroepen soldaten en aan de ouderlingen en noodlijdenden.

Terwijl aldus de gansche bevolking haastig aan de verdediging arbeidde trok het Belgisch veldleger zich voor de vijandelijke overmacht terug binnen de versterkte stelling van Antwerpen en sloeg de 16de gemengde brigade haar hoofdkwartier in onze gemeente op. De ontvangst was zoo innig als roerend. Van af dien dag waren wij afgesneden van Brussel en zochten de vluchtelingen uit de meer zuidelijk gelegen gemeenten eene veiligere schuilplaats binnen onze muren. Hun aantal groeide dagelijks aan en op een gegeven oogenblik hadden wij buiten de burgerlijke bevolking van ruim 12000 inwoners een 5000 soldaten en evenveel vluchtelingen te herbergen en te voeden, wat, dank den goeden wil van allen, zonder al te veel moeilijkheden gebeurde.

Op 4 september deden de Duitschers eenen onverwachten aanval tusschen Breendonk en Letterheyde, in welke schermutseling van belang een dertigtal der onzen en evenveel vijanden vielen die ter plaatse selve in eenen gemeensamen kuil werden begraven.

Dien dag vielen de eerste granaten in ons dorp, waarop een zeker aantal inwoners afreisden en de vreemdelingen mee westwaarts of naar Engeland werden gezonden.

Langzamerhand werd de kring door den vijand gemaakt nauwer toegehaald en hadden wij per spoor nog enkel verbinding met Antwerpen en Terneuzen.

De toegang tot het gemeentekerkhof nabij het fort werd als gevaarlijk verboden en een nieuwe voorlopige begraafplaats werd geopend in de Appeldonkstraat achter de leste der loopgraven.

Het garnizoen deed ondertusschen talrijke uitvallen en verloor tamelijk veel volk in de gevechten bij Eppenheim, Sempst, Imde en Cappellen.

De stemming nochtans bleef uitmuntend, zowel bij de militairen als bij de burgers, die in de beste verstandhouding leefden en nog immer beweerden dat Antwerpen onneembaar was.

Weinige dagen nadien toen de groote aanval op deze vesting aanving langs Duffel en Waelhem, begon ook de beschieting van den zuidensector bij ons grondgebied.

De linkerszijde van het kanaal tusschen Heyndonck en Blaesvelt was op eene diepte van 1 tot 2 meter overstroomd, zoodat de vijand enkel kon naderen langs de hoogte tusschen Blaesvelt en Thisselt.

Deze had zijn zwaar geschut opgesteld aan den molen van Oxdonk op 8 kilometer afstand buiten bereik der artillerie onzer forten.

Onder bescherming van zijn geschut trok het Duitsch voetvolk vooruit en nestelde zich op de hoogte beoosten de vaart, het zoogenaamde Schordonck, in met hand des snachts gemaakte loopgraven.

Onze veldtroepen, vooral het 9de jagers te voet, bekampten hen moedig maar ongedekt als zij waren leden zij op 28 en vooral op 29 september honderden dooden op het slagveld.

In den voormiddag van dinsdag 29 september was het in onze straten een eindelooze stoet van gekwetsten terwijl het geweervuur aanhoudend knetterde en bommen en granaten huilend door de lucht vlogen. In allerhaast werden de weezenkinderen naar Antwerpen gezonden en het krijgsgasthuis ontruimd. De burgerlijke bevolking zocht haar heil in de vlucht.

Des anderendaags werden de ouderlingen en zieken uit het godshuis verwijderd en bleef in de gemeente buiten enkele burgers nog alleen de bezetting over die voortging zich manhaftig te verdedigen tot den daaropvolgenden Dinsdag 6 October, wanneer de doorbraak bij Waelhem plaats greep.

Vrezende omsingeld te worden trok ons leger in alle stilte denzelfden avond naar het Water waar het de Schelde overstak en door het Land van Waas den aftocht voortzette tot aan den IJzer.

In dien nacht werd de spil der spoorbrug over het kanaal opgeblazen en reeds in den morgend van Woensdag vertoonden zich de eerste vijandelijke soldaten aan den oostkant der vaart, welke zij niet onmiddellijk konden oversteken daar ook om 10 ure 's morgens de voetbrug was in de lucht gevlogen.

Geen tegenstand meer ontmoetend werd onze gemeente in den namiddag bezet en des anderendaags den 8 October, gaven zich de bemanningen der nabijzijnde forten over en werden als krijgsgevangenen weggevoerd. De bevelhebber van het fort Breendonck, kapitein Weyns, overleed denzelfden dag ten gevolge der verwondingen bij de verdediging opgelopen.

Het zal wel onnoodig zijn hierbij te voegen dat in die dagen vele soldaten en ook enkele burgers hun levens offerden.

De hier gebleven burgers werden samen gebracht in een huis aan den Mechelschen Steenweg waar zij een paar dagen onder bewaking bleven om daarna in vrijheid te worden gesteld.

Op 10 October kwam hier eene afdeling marine troepen die eene plundering in regel deden vooral van de wijnkelders.

Gelukkig keerden reeds een paar dagen daarna een zeker getal burgers weder en werd de orde hersteld.

Op 14 October nam de heer schepen, Dr. Persoons, het bestuur in handen. Er was gebrek aan voedsel, de straten waren in de grootste onreinheid en gemis aan verlichting bevorderde de plunderingen.

Onmiddellijk werd tot een grondige ontsmetting overgegaan, een ordedienst ingericht en de soepbedeeling begonnen.

De lijken op de voorlopige begraafplaats werden ontgraven en naar het kerkhof overgebracht evenals die der gesneuvelde soldaten, die veelal ondiep staken ter plaatse waar zij gevallen waren. Voor hen werd een afzonderlijk perceel van den doodenakker netjes aangelegd, smaakvol versierd en best onderhouden.

Ondertusschen waren de baldadige marinetroepen vervangen door eene Compagnie handwerkers uit Mecklenbeurg die met luitenant Brockmann hunnen install namen in de gemeentjongensschool, waar zij zouden blijven tot 1 Mei 1915.

Van lieverlede keerden nu de burgerlijke bevolking weder, die veelal een onderkomen hadden gezocht in de grensdorpen van Zeeuwsch Vlaanderen, en die hunne haardsteden ongeschonden maar meestal grotendeels geplunderd wedervond.

Van dan af hernam het leven langzamerhand zijnen gewonen loop.

Op 5 November werden de scholen heropend met nagenoeg de helft der leerlingen van vóór den oorlog. De bevolking groeide snel aan. Dagelijks kwamen eenige honderden vluchtelingen terug, waarom de d.d. Burgemeester, zonder hogere bevelen af te wachten, besloot tot de onmiddellijke

oprichting van een Plaatselijk Komiteit, samengesteld uit burgers van verschillende gezindheden, die voortaan de gewichtige taak van hulp- en voedselverstreking op zich zouden nemen. De betrekkingen met Brussel werden hersteld door een motorboot, met Antwerpen door onze beenen. Een postdienst, alhoewel in den beginne zeer beperkt kwam tot stand. Voedsel, kleederen werden toegezonden en een paar jaren lang was het leven, hoe eentonig ook, dragelijk, vooral omdat de prijzen van het hoogst noodige nog betrekkelijk voordeelig waren er geene onoverkomelijke moeilijkheden voor kwamen.

Tegen 1915 deden zich in den omtrek verscheidene gevallen van typhuskoorts voor. Op bevel der Duitschers werden de zieken naar ons gasthuis overgebracht. Dank aan de edelmoedige tusschenkomst van Dr Carolus Vedger van Chicago werd het noodige serum verschaft tot bestrijding der kwaal en werd ons eene groote hoeveelheid kleederen geschonken.

Bij die gelegenheid had ten huize van Dr Persoons op 7 maart 1915 eene roerende betooging plaats ter eere van de Vereenigde Staten, vertegenwoordigd door genoemde Dr. C. Vedger.

Afgevaardigden der scholen met hunne nationale vlaggen, omgeven door de leden van het gemeentebestuur, weldadigheidsbureau en Komiteit brachten er eene welverdiende hulde aan hunne weldoeners, die er ten zeerste door waren getroffen, zooals later bleek uit een verslag verschenen in de "Chicago Armes"

De oorlog werd met afwisselende kansen voort gezet, die hunnen weerklink vonden in de geestesgesteldheid der bevolking, die vandaag vol hoop en morgen weer gansch moedeloos onmachtige getuige bleef van den reuzenstrijd, die over het lot van ons Vaderland zou beslissen. De kleinhandel leed geweldig onder het gebrek aan pasmunt waarom het gemeentebestuur overging tot de uitgifte van 200.000 geldbons ter waarde van 10, 25 en 50 centiemen, welken verkoop veel gemak verschafte.

Bij gebrek aan grondstoffen vielen onze nijverheden de eene na de andere stil en vergrootten aldus het reeds aanzienlijk getal werkloozen en ondersteunden.

De vijand had slechts dezen toestand afgewacht om de reeks zijner wraakroepende opeischingen te beginnen.

Op 11 en 29 November 1916 werden ongeveer 200 werkloozen naar Duitschland gevoerd.

Later volgden de opeischingen van paarden; daarna die van koper, brons, wol, paardenkarren en wat dies meer.

Sommige fabrieken, als de Cokeovens, werden letterlijk uitgeplunderd en afgebroken. Bij de firma's De Naeyer en Dumon werden de meest onontbeerlijke toestellen weggenomen.

De toestand werd al meer en meer somber, de eischen van den bezetter met den dag tergender.

De inkwartiering der Deutsche bezetting alleen kostte aan de gemeente 202.500 frank.

Tegen Februari 1918 kreeg de gemeente bevel 600 stallen te bouwen - wat eene uitgave verijste van 50.00 frs, voor het bergen van zieke paarden, die eerst als bewakers Fransche en daarna Engelsche krijgsgevangenen kregen, bij welke gelegenheid onze gelouterde bevolking nog het middel vond aan deze ongelukkigen ruimschoots mede te deelen van het weinige dat zij nog bezat.

Hetzelfde deed zich voor bij de ontvangst van 270 vluchtelingen uit West-Vlaanderen, die in December 1917 hier onder dak gebracht en liefderijk verzorgd werden vooral de 80 ouderlingen en kinderen uit het Gods-gasthuis van Rumbek, die in het Hospice boven De Naeyer een onderkomen vonden. Hoe gul was het onthaal dat de 296 Fransche vluchtelingen te beurt viel, die in Augustus 1918 naar hier werden gezonden.

Ondertusschen werd de toestand met den dag slechter. De nood was groot, alle voorraden uitgeput, het weinige nog voorhanden wegens de overdreven duurte niet meer koopelijk.

Daarbij vielen vele slachtoffers ter oorzaak der heersende griep. Ook de longteering vond eene gemakkelijke prooi tusschen de uitgeputte bevolking en sulks ondanks de constige werking van het sinds lang opgerichte dispensaria.

Terwijl het aantal geboorten van 297 in 1914, tijdens de daaropvolgende jaren daalde tot 177, 122 en 132 steeg het getal overlijdens in hetzelfde tijdverloop tot 162, 139, 159 en 311.

Op een gegeven oogenblik werden niet minder dan 7302 inwoners volledig gesteund - dus 7/10 der bevolking - steun, welke eene veertiendaagsche uitgave vergde van 90.649 frank.

De onderafdelingen van het Komiteit waren niet minder werkzaam: ruim 2500 kinderen vormende op enkele uitzonderingen na de gansche schoolbevolking, genoten van de schoolsoep.

In September 1918 namen 99 zwangere vrouwen en zoogende moeders geregeld hunnen maaltijd in "Moederhulp".

Rond hetzelfde tijdstip kregen 149 zwakke kinderen bijrantsoenen in vorm van maeismeel en werd aan 324 zuigelingen de noodige melk verschaft.

Wij zullen over de inrichting dezer diensten niet verder uitweiden die overigens in gansch het land op gelijken voet door een middenbestuur werden geleid. Alleenlijk weze het gezeid dat hoofdzakelijk door hunne werking de gemeenteschuld in de vijf laatste jaren aangroeide met 1.858.500 frank. Gelukkiglijk was de val van dezen militairen klonen nabij.

Begin September 1918 werden al onze fabrieken voor krijgsdoeleinden aangeslagen. Honderden Fransche opgeëischte werklieden benevens nog een grooter aantal Duitsche krijgsarbeiders namen er bezit van.

Een vliegplein werd ingericht.

Dit alles zou den overweldiger niet baten want feitelijk was de aftocht reeds begonnen van midden October.

Alle openbare gebouwen, alle particuliere woningen werden in beslag genomen.

Dat duurde zoo dagen, weken lang tot eindelijk op 11 November de wapenstilstand werd gesloten.

Nog enkele dagen en de laatste gehate vreemdeling was weg en in zijne plaats begroetten wij onze jongens na vier jaren afwezigheid, voor hen vier jaren van kamp en roem, voor ons achtergebleven in het bezette land, vier jaren van treurnis, weemoed, lichamelijk en nog meer zedelijk lijden.

Op dit plechtig oogenblik was alles vergeten, want wij waren weder vrij.

20 April 1920

A. E.

Uit het Gemeentelijk archief van Willebroek

Opgezocht door G. Mantijs en bewerkt door G. Van Auwenis (Originele schrijfwijze werd behouden).

Een kind uit Tisselt, slachtoffer van de munitie-explosie op 14 november 1918 in Kapelle-op-den-Bos¹²

Op 11 november 2008 zal het precies 90 jaar geleden zijn dat de Eerste Wereldoorlog eindigde. Ook voor de inwoners van Kapelle-op-den-Bos moest dit het begin worden van een spoedige heropleving en een wederopbouw na vier jaar diepe ellende.

Op 4 september 1914 hadden oprukkende Duitse troepen immers het centrum van de gemeente in brand gestoken. Van de 300 woningen brandden er 235 af. De kerk en de kostschool Bemus lagen in puin. Om zich uit de nood te redden woonden gezinnen, zelfs tijdens de winter, onder afdaken tegen afgebrande muren.

De feestvreugde van de Wapenstilstand van 11 november 1918 werd drie dagen later op een dramatische wijze verstoord.

---

¹²

Deze bijdrage verscheen in een meer uitgebreide versie onder de titel: *Kapelle-op-den-Bos – 14 November 1918* in 't Ridderke, trimestrieel heemkundig tijdschrift van *Hoembeka*, Hombeek, 14de jg., nr. 2, juli-september, 1999, p.110-116. Deze tekst, aangevuld met afbeeldingen van bidprentjes van de slachtoffers en addenda is te vinden op: <http://erfgoedcel.kapelle-op-den-bos.be/>. De erfgoedcel is nog op zoek (en deed hiervoor een oproep via de website) naar twee ontbrekende bidprentjes van de slachtoffers van de ramp, waaronder dat van Joannes Franciscus (Frans) van den Bergh.

Op 14 november 1918 om halfnacht explodeerde munitie in een achtergelaten treinwagon. Twintig mensen, jong en oud, kwamen om. Velen werden verwond en raakten verminkt. Deze gebeurtenis is bij vele (oudere) Kapellenaren nog gekend; enkelen herinneren zich nog namen van slachtoffers of van hun familie. Maar details vervagen.

Eén van deze slachtoffers was een kind uit Tisselt, namelijk Joannes Franciscus van den Bergh, Frans genoemd, 12 jaar oud. Hij was het oudste kind van Augustinus, geboren in Ramsdonk, een paswerker en Maria Theresia Haverhals, geboortig van Londerzeel. Zij hadden zes dochters en drie zonen en woonden in de Bormstraat in Tisselt.

Het gezin van Augustinus van den Bergh en Maria Theresia Haverhals¹³. De foto werd vermoedelijk genomen in juli-augustus 1918 aan hun herberg in de Bormstraat in Tisselt. Albert (°23 juli 1917) zit op de schoot van zijn moeder; links van haar staat Marie die *Roos* bij de hand houdt. Irma staat vooraan tussen haar ouders; achteraan staat Octavie. Vader houdt Josephine (*Finne*) bij haar hand. *Nie* houdt haar pop vast. Achter haar staat Jozef met achteraan de oudste zoon Frans.

Tijdens de voorbereiding van de bijdrage in 1999 over deze ramp vertelde Albert van den Bergh¹⁴ het verhaal dat zijn broertje Frans naar de spoorweg was gegaan, samen met zijn jongere broer Jozef, toen ongeveer 8 jaar. Door de explosie had Frans brandwonden opgelopen en brokstukken in zijn lichaam gekregen. Het kind werd overgebracht naar het gasthuis in Mechelen. Zijn jongere broer bleef ongedeerd.

Uit de notulen van de gemeenteraad van Kapelle-op-den-Bos van dezelfde dag vernemen we het officiële verslag over de ramp. Als gevolg van het drama was de raad 's avonds in spoedzitting samen gekomen.

Reeds op 12 november was een goederentrein gestopt op de lijn Dendermonde-Mechelen ter hoogte van het station. Duitse soldaten verkochten in de loop van de avond allerhande goederen zoals

---

¹³

Met dank aan Marie-Louise Lamberts, dochter van Josephine van den Bergh, voor het ter beschikking stellen van deze foto op 13 september 2008.

¹⁴

Albert van den Bergh, in Kapelle-op-den-Bos bekend als "Bergske" en als autodidact een zeer verdienstelijke muzikant, was 82 jaar toen hij op 9 juli 1999 het verhaal over zijn oudste broertje vertelde. Hij overleed in Kapelle-op-den-Bos op 6 december 2002.

meubelen en werkgerief aan spotprijzen. De volgende dag kwam de verkoop van 's morgens vroeg al op gang. Om 11 uur vertrok de trein. Een tiental wagons bleven zonder bewaking achter, maar alles bleef rustig. Op 14 november kwamen inwoners opnieuw van 's morgens vroeg samenstromen aan de achtergelaten wagons. Toen bleek dat er geen bewaking aanwezig was, werden ze met breekijzers open gebroken. Het is toen dat een lading munitie ontplofte.

Het verslag van de gemeenteraad beschrijft dat de personen die zich in de nabijheid van de wagons bevonden *ontkennelijk* werden verminkt of gedood. Het huis van Louis De Coster werd zwaar beschadigd. Vele mensen vluchtten, maar een aantal onder hen bleef ter plaatse om eerste hulp te verlenen. Dokters van Londerzeel, Hombeek, Willebroek en van Kapelle-op-den-Bos werden opgeroepen om hulp te bieden. Zij lieten zes gewonden overbrengen naar de ziekenhuizen van Brussel en Mechelen. Onder hen dus het kind Frans van den Bergh. Martha Verbruggen, toen 8 jaar, die zwaar verbrand was, werd overgebracht met de *bâteau mouche* en vervolgens met de *diligence* naar een ziekenhuis in Brussel aan de Square Marie-Louise. Zij overleefde de ramp. In 1999 vertelde zij over haar herinneringen aan die gebeurtenissen.

Het gemeenteraadsverslag van 14 november 1918 eindigt met de beslissing van de raad om *alle deze lijken ten kosten der gemeente aanstonds te doen begraven in eenen gemeezamen begraafplaats, morgen 15 November om 2 ure namiddag, en op 16 November eenen dienst te doen celebreren om 9 ure.*

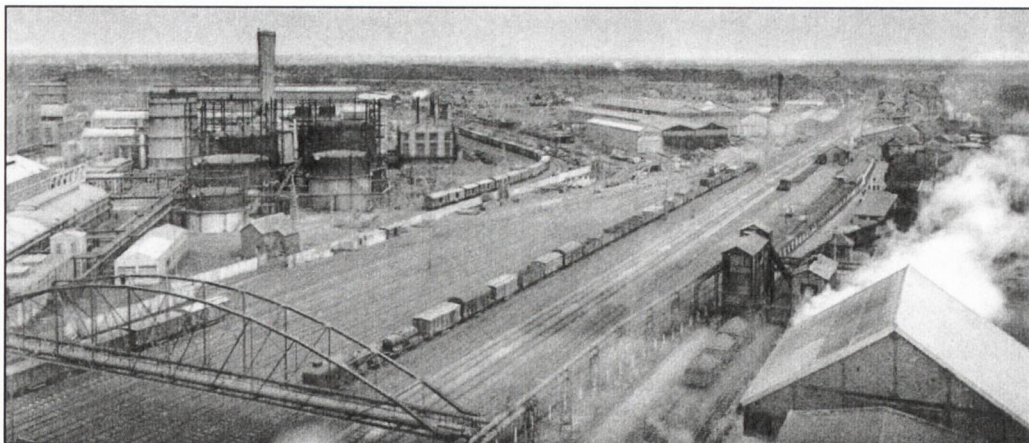
Negenentwintig dagen na de explosie overleed Frans van den Bergh in het gasthuis aan de Keizerstraat, op 13 december 1918 om 23.00 uur. De volgende dag deden Frans Cnops, *beambte bij de godshuizen*, 52 jaar en Frans de Muyer, *hulpheelmeester*, 48 jaar de aangifte van het overlijden op de burgerlijke stand van Mechelen. Deze akte werd ingeschreven in de registers van Tisselt op 26 december 1918.

De erfgoedcel van Kapelle-op-den-Bos organiseert in samenwerking met het gemeentebestuur een tentoonstelling naar aanleiding van het einde van de Eerste Wereldoorlog negentig jaar geleden. De tentoonstelling, die gratis toegankelijk is, loopt van 9 tot en met 16 november 2008 in het Administratief Centrum van Kapelle-op-den-Bos. Het verhaal over deze ramp komt uiteraard uitvoerig aan bod.

14 september 2008

François van der Jeught (Mechelen) – Marvin Olbrechts (Tisselt)

Ased en Cokesfabriek, daar tussen lag de spoorlijn Mechelen-Terneuzen met op de voorgrond de overspanning met de gasleidingen tussen beide fabrieken. Weldra verdwijnen de laatste restanten van deze nijvere bedrijven

Constant Van Hamme een groot kampioen uit Blaasveld

Fideel Amandus Constant Van Hamme was van geboorte eigenlijk van Lippelo.

Als zoon van Jan Baptist en van Florentina Van Assche zag Constant het eerste levenslicht op 20 mei 1893. Het gezin Van Hamme verbleef tot 1925 in de Lippeloose Dorpstraat nr. 11. Na de dood van vader Jan besloten moeder Florentina, samen met zoon Constant en dochter Joanna, uit te wijken naar Blaasveld waar zij hun intrek namen in de Bezelaerstraat nr. 20.

“Stanne” verdiende in die periode de kost als meubelmaker te Mechelen, de toenmalige ‘meubelstad’ bij uitstek. Doch weldra ruilde hij dit werk voor een beter betaald werk bij de “Metallurgie” te Hoboken. Merkwaardig was wel dat hij de afstand tussen werk- en woonplaats bijna altijd te voet aflegde.

Ondertussen was Stanne één der meest succesvolle snelwandelaars uit de tussenoorlogse periode geworden.

We geven u hierbij een losse greep uit zijn rijk palmares :

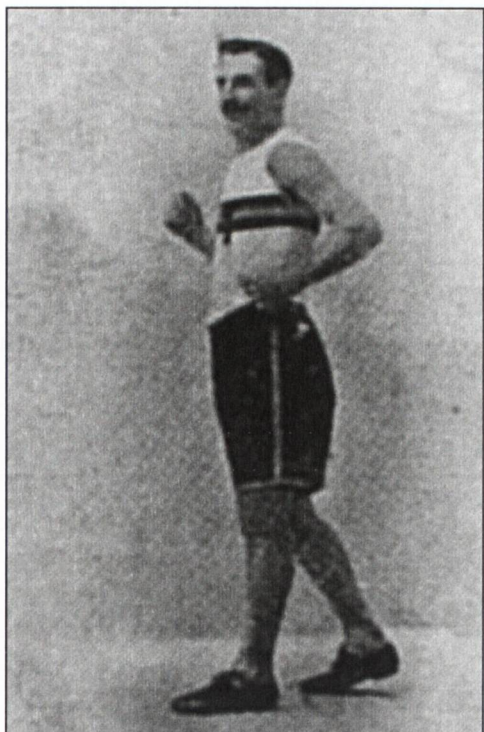
- Hij beëindigde 6 keer de legendarische Parijs-Straatsburg in de periode tussen 1930 en 1937
- hij eindigde in deze 503 km tellende voetmarathon telkens als eerste Belg en bovendien eindigde hij 5de in 1936 en 3de in 1937
- Stanne won de Omloop van Parijs en wandelde de 200 km af in een recordtijd van 25u01’
- in de Omloop van Noord-Frankrijk deed hij het nog sneller – de 200 km werden door hem verslonden in 24u 34’
- hij was Nationaal kampioen BSB op de 50 km in 1929-1930-1931-1932-1933 en 1934
- Stanne eindigde als 8ste op de Europese kampioenschappen FIM te Zürich (1929)
- ook wist hij de meeste binnenlandse wedstrijden op zijn palmares te schrijven, waaronder de prestigieuze wedstrijd Marcinelle-Beaumont-Marcinelle in 1934 en 1936
- in 1932 vestigde hij het officieuze record op de 24 uur met een afstand van 198 km

Een merkwaardig jaar in zijn sportloopbaan was 1929. Tijdens dat topjaar nam hij deel aan 9 wedstrijden en ..... **WON ZE ALLEMAAL !**

Op het einde van zijn actieve sportloopbaan verhuisde hij samen met zijn echtgenote Germaine Desfemmes, die Française was, naar Hoboken.

Toch zal zijn naam, vooral bij de oudere Blaasveldtenaars steeds doen terugdenken aan het groot doorzettings- en uithoudingsvermogen dat zo eigen was aan deze toch zo bijzondere sportman.

Zijn bovengenoemde uitzonderlijke prestaties zijn dan enkel echt naar waarde te schatten door hen die geregeld de wandelschoenen aantrekken en weten wat het moet betekenen om enkele honderden kilometer voor de voeten geschoven te krijgen.

Constant Van Hamme

Constant op 3 juni 1934 te Dolhain na afloop van het Nationaal kampioenschap aller categorieën dat hij voor de 8ste maal won

Gaansport in de straten van Antwerpen : de aankomst op de Ossenmarkt. Van Hamme wint met 15 meter voorsprong

De Broedertwist der Willebroekse Schuttersgilden.

Of : Wat was er echt aan de hand en wat lezen we tussen de regels !

Een van onze lezers en een fervente genealoog, dhr Etienne Huyghe, afkomstig uit Blaasveld vroeg enige tijd geleden ons advies over een akte dd 1773 waarin één van zijn voorouders in voorkwam. Bleek nu dat bewuste akte aansloot op een akte van 1774 in ons bezit. Beide akten gingen over "nen ferme ambras" tussen de gilden der handboogschutters van de Sint-Niklaasgilde en die van de Jonge St.-Bastiaenen uit Willebroek. U vindt hieronder een grondige analyse van beide akten, een prachtige zedenschets uit het einde van de 18de eeuw .

In het jubileumnummer " De Gilde Viert " publiceerden wij de onverkorte tekst uit 1774 van het zogenaamde vredesverdrag dat een einde maakte aan de jarenlange broedertwist tussen de gilden van de " Oude St.- Sebastiaenen " en de " St.- Niklaesgilde ". Ook uit het jaar daarvoor, 1773 bezitten wij een notarisakte die daar perfect bij aansluit. Beide documenten bevatten een schat aan informatie, maar geven die niet zomaar prijs bij oppervlakkige lektuur. Daarom achten wij het toch wel aangewezen om hier nog even op terug te komen en een beetje dieper te graven, zonder evenwel te vervallen in een detailanalyse.

We beperken ons dus tot de hamvraag : "waarover ging het nu juist ?"

In de akte van 1773 vinden wij daartoe de meest duidelijke uitspraak, namelijk :

"...datter nochtans quiestie om te bannen ende schieten is geweest over en ontrent sestigh jaeren tusschen de meier van Thisselt ende den drossaert van Willebroeck..."

Kort samengevat ging het erom wie aanspraak kon maken op een aantal eerbewijzen ofte "*honorifique gerechtigheden*" binnen de Baronnie van Willebroek, te weten :

1. *"te doen doen de waerschouwinghe ofte het bannen van den vogel ofte papegaeij"*
2. *"te schieten de drij eerste scheuten van eere ofte heerescheuten"*
3. *"te hebben de eerste plaetse in de kerke"*
4. *"de presentatie van het weijewater"*

"Bannen" blijkt dus uit de context van beide documenten te verwijzen naar de aankondiging van (of officiële opening van ??), niet naar "verbannen" of verbieden van "*den coninxvogel*" te weten de jaarlijkse Koningschieting.

Het woord is m.i. afgeleid van het Germaans ontleende Franse woord "ban" dat "publieke bekendmaking" betekent.

Denk in dit verband ook aan de banroepen voor een huwelijk.

Later zal ook blijken dat de meier van Tisselt en de drossaert van Willebroeck elk op zich, staan als vertegenwoordiger van hun gezag. De meier van Tisselt voor de heren van Grimbergen, de drossaert van Willebroeck voor de plaatselijke baron.

Op 7 sept. 1773 verschijnen volgens de akte, waarvan kopie in ons bezit, 19 personen voor notaris J. De Maeyer te Willebroek. (daaronder mijn oud-grootvader Frans Huyghe 1706-1786).

Het gezelschap bestaat uit 18 manspersonen en één vrouw, echtgenote van één dezer 18. Gemiddeld zijn ze 70 jaar oud, waarbij de oudste (de dame natuurlijk, dat had u waarschijnlijk al geraden) 87 en de benjamin 54.

Willebroeck Jhon Jacobus Wau'ers vooa aught
 overleiffen om auct dat 68 jaeren voo Elisabeth
 des gullen hinc gijftrout ootwert 87 jaeren
 Jhon Gittel fgeardelich out 86 jaer vooa l'it'g'w
 Willebroeck, Gatt' van mij notari' b'k'out staende ter goeder
 it'one ar'ant uadene d'ne faemne de vob'ne ter v'ise, de
 delemine b'ou'el v'nde requi'it'ie v'andem P'one Baron van
 ontwa' 79 jaer v'illebroeck, in faemne van gijftrout by d'fen
 Jhon f'ausub gij'ie, v'and' d'ly'ke d'ne y'f'and'ent'ly'ke v'and' d'ne
 d'ut' out' d'el 64: d'ad'ant'ly'ke d'ne v'ob'ne. dat si altijt g'f'ien
 jaeren, by d' w'one: d'ad'ant'ly'ke d'ne v'ob'ne. dat si altijt g'f'ien
 aught' onder l'it'ie:
 d'ne g'ge'ott' v'ob'ne dat de drossaerts ofte
 meijers van Willebroeck hebben gebannen
 den conincx vogel der oude p'p'p'g'ast'adus
 gilde van Willebroeck, in den naem v'and' d'ne
 heere Baron van Willebroeck, dat oock
 jaerly'cx (als de selve gilde hunne conincx
 vogel f'g'oten) de heere f'g'oten v'ob'ne
 f'it' y'f'g'oten y'v'ob'nt' door den g' Baron.
 van Willebroeck, oft door des v'ob'ne v'ob'ne:
 eere' drossaert oft meijer, f'and' d'at si

Copie detail fragment vd akte (blz 2) door notaris J.De Maeyer te Willebroek 7 september 1773 (verz. E.Huyghe)

Allen zijn volgens een verklaring van de notaris "bekent staende ter goeder naeme en faeme" en onder hen bevindt zich de "hooftman der jonge (sic) St.-Sebastiaensgilde".

De overige comparanten worden weliswaar met naam, leeftijd en woonplaats omschreven maar niet nader gespecificeerd als Gildeleden. Daarbij valt op dat 16 onder hen te Willebroek of althans in de Baronnie woonachtig zijn.

De overige drie, waaronder het echtpaar, komen uit Tisselt. Dit zal later nog van belang blijken. Dat het hier om het bestuur van de St. Sebastiaensgilde gaat wordt dus niet met zoveel woorden gezegd, maar uit de context – en de leeftijd – mag blijken dat het minstens om een groep eerbiedwaardige personen gaat, onder aanvoering van "den actuelen Hooftman".

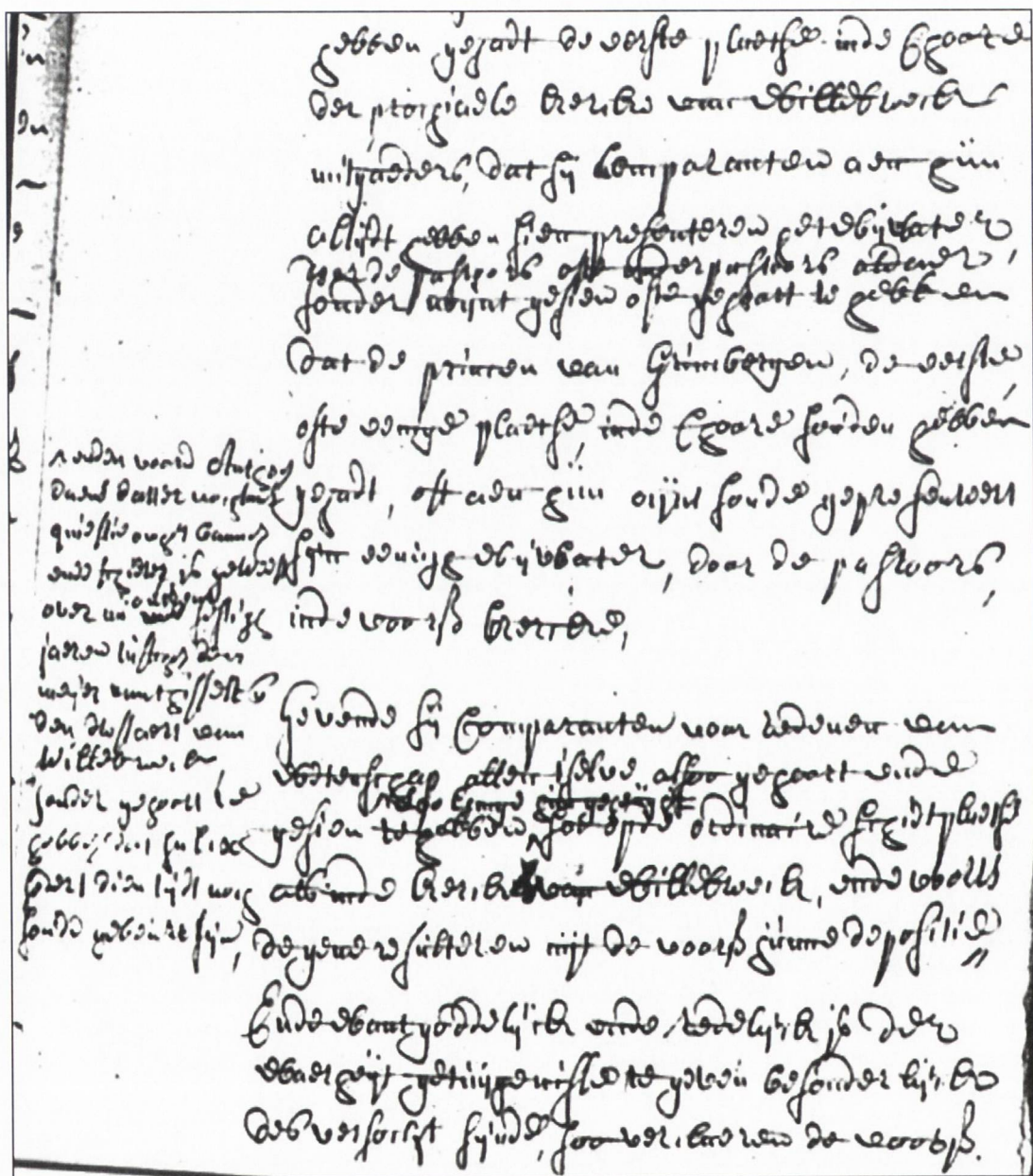
Deze groep komt op verzoek van "den heere Baron van Willebroeck", zo laat de notaris ons weten, een verklaring afleggen, die door de notaris in het bijzijn van getuigen wordt geakteerd.

- Onder ede verklaren zij altijt "gesien ende gehoort te hebben" :
- dat de drossaerts ofte meijers van Willebroeck hebben gebannen den conincxvogel der oude St.-Sebastiaensgulde van Willebroeck, in den naem van den heere baron van Willebroeck (zie hierboven 1)
  - dat oock jaerlycx (als de selve gulde hunne conincxvogel schoten) de heereschouten telckens syn geschoten geweest door den gerespecteerden Baron van Willebroeck, oft door des vorsejden heeren drossaert oft Meijer (zie hierboven 2)

en verder dat "sy noyut gesien ofte gehoort hebben" :

- dat den hooftdrossaert van Grimbergen ofte den Meijer van Thisselt den Conincxvogel souden hebben gebannen in den naem van de prioren van Grimbergen
- dat voorseyde hooftdrossaert van Grimbergen ofte meijers van Thisselt, de dry heereschouten der voorseyde gulde souden hebben geschoten
- behoudens dat voorleden jaere, door den meijer van Thisselt 't selve is gedaen benefens den drossaert van Willebroek

en hier kwam waarschijnlijk de kat op de koord, althans dat vermoed ik.

Copie detail fragment vd akte (blz 3) door notaris J.De Maeyer te Willebroek 7 september 1773 (verz. E.Huyghe)

En hier zou inderdaad deze (volgens verklaarders) eerstmalige "uitzondering" kunnen geweest zijn – het delen van de "honneurs" in de vorm van de "eerste drie schueten van eere" tussen de meijer van Tisselt en den drossaert van Willebroek – die ertoe geleid heeft dat de baron in actie kwam, vermits er dus blijkbaar al langere tijd onenigheid tussen de voornoemde autoriteiten van Tisselt en Willebroek bestond over wie welke "honneurs" diende waar te nemen, hoewel dit dus pas in 1772 tot praktische gevolgen zou geleid hebben. Mogelijk deden de bovenvermelde feiten uit dat jaar voor de baron de kelk overlopen.

Ten slotte verklaarden de negentien nog dat de honneurs 3 & 4 zoals hierboven beschreven (de ereplaatsen in de kerk en het aangeboden krijgen van wijwater) steeds de "*heeren en vrouwen*" van Willebroeck te beurt vielen en nooit ofte nimmer de prioren van Grimbergen.

Van een jaar later, einde 1774, hebben we dan de documenten gepubliceerd in de jubileumuitgave onder de titel "*Accoort tusschen den Heere Baron van Willebroeck ende den Heere Graeve van Mastaing over het schieten van den vogel van de oude Sebastiaensch gulde van Willebroeck*". Daaruit blijkt onomstotelijk dat het de Baron van Willebroeck is geweest die het initiatief nam ("*requeste is gerepresenteert door den Baron van Willebroeck*") voor "*den Souvereijnen Raede van Haere Majesteit Maria Theresia*" door aldaar een verzoek neer te leggen tot vonnis over de aanspraak die "*den Graeve van Oignies ende Mastaing*" als erfgenaam van wijlen de "*hertoginne duarriere weduwe de Croij, vrouwe van Grimbergen, prinsesse van Berges, gravin van d'Oignies ende Couppinies*" meende te hebben op een aantal erbewijzen in de "*Heerlijkheid ende Baronnie van Willebroeck*".

De sleutelpositie van de Sint-Sebastiaensgilde in dit geschil is duidelijk vermits de voormelde aanspraak – althans in Grimbergen – geacht werd voort te vloeien uit de hoedanigheid van Hooftman dezer gilde, vervuld door voornoemde hertogin en later door haar erfgenaam de graaf. Terloops wordt trouwens vermeld dat voornoemde gilde voor het grootste deel zou bestaan uit inwoners van Tisselt. De Baron van Willebroeck bestrijdt zulke aanspraak op "*eenighe honorifique gerechtigheden binnen sijne heerlijkheid ende Baronnie*" en het belang van de verklaring onder ede, afgelegd door 19 leden der gilde, waarvan 16 woonachtig te Willebroeck wordt hierdoor overduidelijk.

Het betreft hier dus heel duidelijk een geschil in "territorialiteit" tussen de Baron Van Willebroeck en "die van Grimbergen", die het in Tisselt voor het zeggen hadden. Klaarblijkelijk kwam het niet tot een vonnis, maar werd er een compromis of minnelijke schikking getroffen. Daarbij doet de Graaf afstand van zijn aanspraak ("*te renuntieren ende af te stappen ... van te pretenderen...*"). Van zijn kant verzaakt de Baron op alle gelijkaardige aanspraken in Tisselt.

Het moge duidelijk zijn dat het hele geschil weinig met de edele sport van het boogschieten en alles met territoriale geschillen tussen de heren landvoogden te maken had.

Het verhaal belicht overigens een aantal interessante aspecten van het gildeleven in de 18de eeuw. Het maatschappelijke belang van de schuttersgilden werd zonder twijfel reeds in legio publicaties behandeld en wordt hier mooi geïllustreerd.

De "Hooftman", een persoon van aanzien, kon zoals we in de bewuste documenten lezen, rekenen op een behandeling met de nodige plichtplegingen, terwijl zijn erefunctie zeker bijdroeg tot zijn waardigheid en status.

Andersom straalde zijn voornaamheid af op alle leden, zodat de gildebreders zich lid konden weten van een toch wel elitaire kring en dus dientengevolge een zekere status verwierven.

Lid zijn of worden van de "*Broederschap ofte Gilde van den Edelen Handtboghe*" betekende dus heel duidelijk veel meer dan het actief beoefenen van een sport of het lidmaatschap van een plaatselijke vereniging.

Nu we weten waarin het lang aanslepende geschil tussen de beide Schuttersgilden wortelde en hoe het werd beslecht, lijkt het me interessant te onderzoeken in hoeverre het ook te maken had of mogelijk aan de basis lag van hun latere samengaan.

Zou het kunnen, dat nadat was duidelijk gesteld dat slechts één persoon als 'Hooftman' van een plaatselijke Schuttersgilde te Willebroeck zich kon beroepen op de daaraan verbonden plichtplegingen er uiteraard ook geen plaats meer was voor een tweede gilde, tenzij die bereid zou geweest zijn vrede te nemen met een duidelijk lagere status ?

Een uitdaging voor de *Vaertlinckers* om dit verder te onderzoeken ?

Etienne. Huyghe
Riaz - Zwitserland

DE WILLEBROEKSE "PRINSEN CARNAVAL"

In Willebroek ging men pas in 1956 over tot het verkiezen van een "Prins Carnaval" en later ook een "Prinses Carnaval". Dit is de 9de reeks die wij in de revue van de prinsen en prinsessen laten passeren en dit in chronologische volgorde van het jaar van hun verkiezing.

Prinses Hilda II - 1989
Hilda Van Doorslaer - (37 jaar)
 ◦ Willebroek 29-08-1951
 †
Vorming heffpel en prinses

Prinses Hilda II (1989)

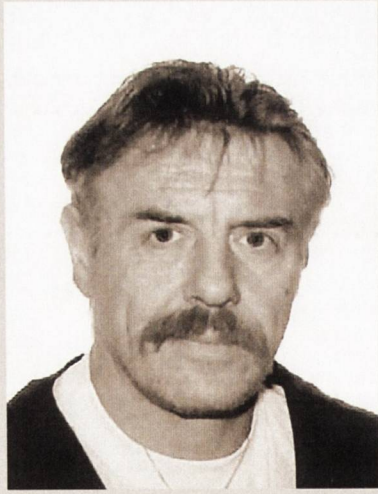
Prins George I - 1990
George Blyvoest - (45 jaar)
 ◦ Willebroek 22-10-1944
 † Kerkhijde 23-04-2002 } 57 jaar
Vorming heffpel en prinses

Prins George I (1990)

Prinses Nadine I - 1990
Nadine Van Der Jaelen - (33 jaar)
 ◦ Willebroek 13-09-1956
 †
Vorming heffpel en prinses

Prinses Nadine I (1990)

Prins Benny I - 1991
Benny Legers - (40 jaar)
 ◦ Willebroek 09-02-1951
 †
Vorming heffpel en prinses

Prins Benny I (1991)

Foto's ter beschikking gesteld door François De Pauw.

Auf der Heide blüh'n die letzten Rosen

Een lied dat buitengewoon past in deze herfsttijd!

Deze melodie is gecomponeerd door Robert Stolz, die als Oostenrijks componist en dirigent meer dan 50 operettes schreef. Veel van deze operettes werden echte schlagers. Voor meer dan 100 films schreef hij de muziek.

Refrein (originele versie)

Auf der Heide blüh'n die letzten Rosen,
Braune Blätter fallen müd' vom Baum,
Und der Herbstwind küsst die Herbstzeitlosen,
Mit dem Sommer flieht manch Jugendtraum.
Möcht einmal noch ein Mäd'el kosen,
Möcht vom Frühling träumen und vom Glück.
Auf der Heide blüh'n die letzten Rosen,
Ach, die Jugendzeit kehrt nie zurück!
Holde Jugend, holde Jugend,
Kämst du einmal doch zu mir zurück!

Bewerking in het Nederlands

Op de heide bloeien late rozen,
Bruine blaad'ren dwar'len van de boom,
En de herfstwind kust de herfsttijlozen,
Met de zomer vlucht ook menige droom.
Zag ik nog eens een meisje blozen,
'k Zou van lente dromen en geluk.
Op de heide bloeien late rozen,
Ach de tijd van toen komt nooit terug.
Lieflijk jong zijn, lieflijk jong zijn,
Kwam het eenmaal nog voor mij terug.

Verzonken is de lentetijd,
De vogel in de linde zwijgt,
Alom verwelkt de bloemenpracht,
Een koude winter wacht.
Verloren sta ik bij de vlier
Waar ik mijn liefste vond,
Een geur van bloesems hangt nog hier,
Een glimlach rond haar mond.

Ik hoor nog steeds de nachtegaal,
Voor ons was toen zijn liefdezang.
Al spreekt mijn hart dezelfde taal,
Het afscheid maakt mij bang.
Ook als een lach mij troosten kan
En vriendschapsvreugde biedt,
Toch loopt heel zachtjes langs mijn wang,
Een traantje van verdriet.

Mocht er een trouwe abonnee zijn die ook de muziek, die bij deze prachtige melodie hoort, wenst te ontvangen dan volstaat het van ons een seintje te geven en het gewenste wordt hem/haar onmiddellijk bezorgd.

Robert Stolz (1880-1976) (Foto Gazet v Antwerpen)

Inhoudstafel : oktober-november-december 2008

Voorwoord.....	blz. 1
De Lefebvres te Blaasveld en te Ruisbroek.....	2
Tabak – roken – pro’s en contra’s.....	5
De weg naar de Asscherdonckstraat	7
Pest, cholera en Dr. De Wachter.....	14
Het wel en wee van de Willebroekse zwemdokken (deel 6).....	18
Gemeente Willebroek – beknopt verslag der oorlogsjaren.....	22
Een kind uit Tisselt, slachtoffer munitie-explosie	25
Constant Van Hamme eengroot kampioen uit Blaasveld.....	28
De broedertwist der Willebroekse schuttersgilden.....	30
De Willebroekse “Prinsen Carnaval”.....	34
Auf der Heide blüh’n die letzten Rosen.....	35

Werkten mee aan dit nummer :

Leon Bernaerts – Paul De Borger - François De Pauw – Etienne Huyghe - Gary Mantiens - Marvin Olbrechts - Gust Van Auwenis – François van der Jeught en Eric Van Winghe.

Samenstelling en lay-out : Gust Van Auwenis en Eric Van Winghe.

Alle rechten voorbehouden. Het overnemen van teksten kan slechts gebeuren na schriftelijke toelating van de auteur en mits vermelding van het tijdschrift, jaargang en nummer.

Elk auteur is individueel verantwoordelijk voor de inhoud van zijn of haar artikel.

Geplande activiteiten:

Vrijdag 7 november 2008 : Vaertlinckquiz – deuren 19u30, aanvang 20.00 u stipt! Zaal Taverne Casino, Oud Sasplein te Willebroek (info zie leders in dit blad). Een algemene kennisquiz met vragen over allerlei algemene onderwerpen : actualiteit, geschiedenis, sport, media, muziek, droedels...!

Gelegenheidsploegen van mex. 5 personen. Deelnameprijs : 15 per ploeg. Inschrijven vóór 3 november 2008 via mail : Kevin.polfliet@gmail.com en tel. Nr. 0484-916984

Zaterdag 6 december 2008 : 13de Stambomendag en ruilbeurs in zaal “Centrum”, Jan Hammeneckerstraat te 2870 Breendonk/Puurs. Inlichtingen bij onze secretaris René Pattyn, en onze bestuursleden Jan Peeters en Guido Van Humbeeck.

Aandacht! Bezoek regelmatig onze website om op de hoogte te blijven van onze laatste nieuwsjes en geplande activiteiten : www.vaertlinck.be

BANKET
ROOD
Kerkstraat 26
Willebroek
Tel. 03/886 65 09

Booze.be

THE BEST HARDWARE STORE IN BELGIUM

Dendermondsesteenweg 111 / bus 29
2830 Willebroek
Tel : 03/866.48.44
Fax : 03/866.48.45

Openingsuren :
maandag : Gesloten
dinsdag : 10 u. - 18u.
woensdag : 10 u. - 18 u.
donderdag : 10 u. - 18 u.
vrijdag : 10 u. - 18 u.
zaterdag : 10 u. - 18 u.

Gesloten op zondag en feestdagen.

VIE carrosserie
Van den Eede

herstellingen alle merken

Brandstraat 31
2830 Willebroek

btw 634 353 769

tel. 03/886 78 49
fax 03/886 04 58

Rijwielen - Naaimachines

Firma CLAESSENS

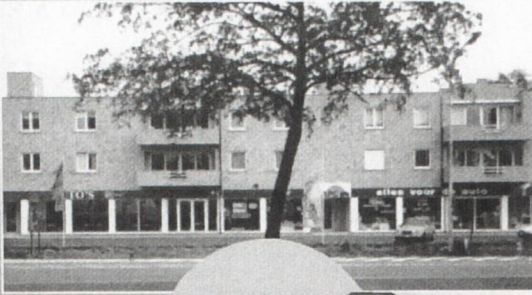
Mechelsesteenweg 8
(aan de brug)
2830 WILLEBROEK

Tel. : 03/886 62 70 - 03/886 38 51

Restaurant "BEUKENHOF"

*Antwerpsestraat 300
2850 BOOM*

*Tel.: 03/888.65.68
Fax.: 03/844.74.39*

APC

AUTO PARTS CENTER BVBA **ALLE AUTO-ONDERDELEN**

- Groot- en kleinhandel
- Car-hifi - GSM's - carkits - navigatiesystemen
- Alarmen - blinderen autoruiten
- Wisselstukken en onderdelen: *remmen, filters, uitlaten, schokdempers, ...*
- Allesdraggers: skiboxen, sneeuwkettingen, ...
- Accessoires: *uitbouwkits, verlagingskits, spoilers, sportluchtfilters, ...*

Uw erkend Proximus Privileged partner

Vanaf vandaag kan u met uw GSM
e-mails versturen, ontvangen of beluisteren.
Raadpleeg www.proximus-interactive.be

Tracking systemen. Bezoek onze site:
www.gps-buddy.com

airco service

VERHUUR:
sneeuwkettingen - bagageboxen -
bekledingsreinigers

APC Willebroek bvba
Dendermondsesteenweg 212
2830 Willebroek
Tel.: 03/886 35 06 (2 lijnen)
Fax : 03/886 25 71
e-mail: apc.willebroek@yucocom.be

Openingsuren : 8.30 - 12 u. / 13 - 18 u. • zat. : 9 - 12 u. / 13 - 16 u.

WILLEBROEK

TEL. 03/886.41.30

KEUKENCENTER
MASURE

Totaalinrichting van vloer tot plafond

- keukens in alle stijlen
- van luxe modellen tot de budget-keukens
- ook badmeubelen en schuifdeuren
- wij tekenen uw eigen droomkeuken

Kleine Amer 15
2870 Puurs-Kalfort

Tel. 03 889 22 48 * fax 03 899 15 26

Open: ma-vr van 10-18.30 uur
zaterdag 10-18 uur
zondag gesloten

't Klokske
bij Elke

TEL : 03/886.97.96 (*Breendonk*)
lotto/dagbladen/schoolbenodigdheden

openingsuren :

ma : 06.30U - 12.30U / 13.30U - 18.30U
di : 06.30U - 12.30U / 17.00U - 18.30U
wo : 06.30U - 12.30U / 13.30U - 18.30U
do : 06.30U - 12.30U / 13.30U - 18.30U
vr : 06.30U - 12.30U / 13.30U - 18.30U
za : 08.00U - 12.30U / 13.30U - 16.00U

CAFE - TAVERNE "CASINO"

Bij Chris & Patrick

*Oud Sasplein 3, 2830 Willebroek
(aan de brug)
Tel 03/886 68 70 - dinsdag gesloten*

- VERZORGDE SNACKS
- BRUSSELSE WAFELS
- PANNEKOEKEN
- DIVERSE BROODJES
- MILCKSHAKES
- IJSCOUPES
- VERSE FRUITSAPPEN

Anno 1905

Digitale drukkerij
Digitaal boekdrukken in kleine oplages
Reclame en belettering

Davy Van Ranst
The Image Factory
Lindestraat 9
2880 Bornem
Tel. 03 899 46 66
Fax 03 899 46 67

www.the-image-factory.be

ZAKENKANTOOR
NV VAN TRICHT

L. DE NAEYERPLEIN 16
2830 WILLEBROEK

Tel. 03-886 87 33 - 03-886 94 62

Fax 03-886 20 91

E-mail : yvette.vandemaele.15515@axa-bank.be

Alle weekdagen geopend van 9 - 12 uur en van 14 - 18 uur
Dinsdag- en zaterdagvoormiddag enkel na afspraak

**VOOR AL UW BELEGGINGEN, BANKVERRICHTINGEN,
VERZEKERINGEN EN KREDIETEN**

Het kantoor met de betere service !

B a n k

DEXIA BANK Nieuwstraat
2830 Willebroek
03/860.72.90

上海酒家

CHINEES RESTAURANT

SHANGHAI

Stationsplein 2

2830 WILLEBROEK

Tel. 03 886 74 96

Ruime parking

Maandagmiddag

Dinsdag

Zaterdagmiddag

GESLOTEN

Jan maes

watches & jewellery

L.De Naeyerplein 31

2830 Willebroek

03/886 86 26

Bruul 85

2800 Mechelen

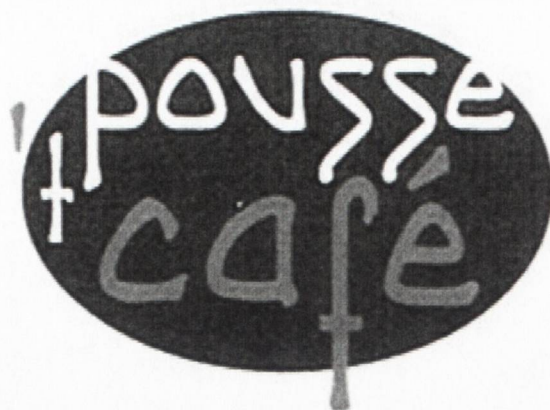
...sterk binnen Europa

TKD EXPRESS

uw partner voor elk sneltransport !

- ▶▶ snelleveringen tot 6.000 kg
- ▶▶ distributie via vaste opdrachten

Industrieweg 4 b • 2850 Boom • T +32 (0)3 886 08 88
F +32 (0)3 886 08 00 • info@tkd.be • www.tkd.be

't Poussecafé

Torenstraat 6 - 2830 Willebroek

☎ 03 / 866 05 36

Open vanaf 11.00 uur
Keuken doorlopend vanaf 11.00 uur
Maandag gesloten

Meubelen
Jozef VAN DEN BERGH nv
Keukens MICKO

“ Toonzalen : Brielen 5 – 2830 Willebroek-Tisselt
“ Tel. 03/886 66 03
“ Donderdag gesloten

WOONDECORATIE

PEPERMANS

Herman Vosstraat 46
2830 Willebroek

Tel. 03 / 886 68 23
Fax 03 / 866 15 00

www.decoratiepepermans.be

- Vast tapijt
- Tapijten
- Vouwdeuren
- Textiel

- Vloerbekleding
- Gordijnen
- Zonwering
- Onderhoud

- Laminaat
- Overgordijnen
- Behangpapier
- Verven-Mengmachine

OKAPI

UW PARTNER IN DE INFORMATICA

al 20 jaar dé informatica-zaak van de regio
met winkel en business-afdeling

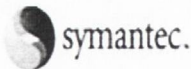
computers - notebooks
schermen - printers - copiers
draadloze netwerken
telenet : internet, telefonie, digitale tv
belgacom ADSL - indi digitale tv
mobiele data abonnementen proximus/vodafone
GPS - mp3 - ipod - digitale fotografie
alle inktpatronen
alle toebehoren en accessoires

**eigen technische dienst - alle herstellingen
advies voor en support na verkoop**

Stationsstraat 92-96 tel: 03/886.90.46
info@okapi.be
2830 Willebroek fax: 03/886.06.75
www.okapi.be

Preferred Partner

Symantec Registered Partner

Groep Kerremans

Zakenkantoor
Kerremans & C°

VERZEKERINGEN
BANK

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.57.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

CBFA: 040356A-cB

Vastgoed Kerremans

VERKOOP
VERHUUR
BEHEER

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.57.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

BIV KERREMANS STEVE: 503765

BETROUWBAARHEID DOOR ERVARING

ELEKTRISCHE HUISHOUDTOESTELLEN
VERWARMING GAS-HOUT-KOLEN-MAZOUT-
SCHOUWVEGEN
SANITAIR

HEYVAERT - DE CONINCK

Industrieterrein "De Veert" - Callaertstraat 37
2830 Willebroek - Tel. 03/886 82 11

HEYVAERT BART

Heindonksesteenweg 130
2830 Willebroek - Tel. 03/866 37 37

VERWARMING

AIRCO

SANITAIR

BART
HEYVAERT

Verzekeringen, beleggingen & kredieten

August Van Landeghemplein 16, 2830 Willebroek

Tel.: (03) 886 80 15 & (03) 888 23 61

Fax: (03) 886 41 24

E-mail: anja.mertens@portima.be

Pascal.portugaels@portima.be

Onze openingstijden:

Maandag : 9u-12u & 13u-17u

Dinsdag : 9u-12u & 13u-17u

Woensdag: 9u-12u & 13u-17u

Donderdag: 9u-12u & 13u-17u

Vrijdag: 9u-12u & 13u-17u

En op afspraak

Uit Sympathie